

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

УДК 94 (477)* 94(439.22)
На правах рукопису

Корсак Роман Володимирович

**УКРАЇНСЬКО-ЧЕСЬКЕ
МІЖДЕРЖАВНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО
в 1991 – 2005 рр.**

Спеціальність 07.00.02 – *всесвітня історія*

*Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук*

Науковий керівник: **Вовканич Іван Іванович**,
доктор історичних наук, професор

Ужгород, 2008

З М І С Т

В с т у п	4
Розділ 1. Джерела та історіографія	15
1.1. Джерельна база дослідження	15
1.2. Українсько-чеське міждержавне співробітництво в працях вітчизняних і зарубіжних дослідників.	21
Розділ 2. Становлення українсько-чеських міждержавних відносин (1991-1992 рр.)	37
2.1. Встановлення українсько-чесько-словацьких дипломатичних відносин	37
2.2. Українсько-чесько-словацьке міждержавне співробітництво . .	50
Розділ 3. Українсько-чеське міждержавне співробітництво в умовах розвитку трансформаційних процесів 1993-1999 рр.	59
3.1. Трансформаційні процеси в Чеській Республіці та їх вплив на українсько-чеське співробітництво 1993-1999 рр. . . .	59
3.2. Вплив трансформаційних і євроінтеграційних процесів в Україні на українсько-чеське співробітництво	73
3.3. Українсько-чеське міждержавне співробітництво 1993-1999 рр.	82
Розділ 4. Українсько-чеське міждержавне співробітництво на початку ХХІ ст. (2000-2003)	102
4.1. Наближення термінів вступу Чеської Республіки до Євросоюзу: наслідки для українсько-чеського співробітництва	102
4.2. Вплив успіхів і невдач трансформаційних процесів в Україні на українсько-чеське співробітництво 2000 – 2003 рр.	111
4.3. Українсько-чеське міждержавне співробітництво в 2000-2003 рр.	122

Розділ 5. Українсько-чеське співробітництво в умовах членства Чехії в Євросоюзі (2004-2005 рр.)	156
5.1. Членство Чеської Республіки в Євросоюзі: наслідки для України	156
5.2. Вплив розв'язання політичної кризи в Україні на розширення українсько-чеського співробітництва в 2004 –2005 рр.	161
5.3. Українсько-чеське міждержавне співробітництво в 2004 –2005 рр.	166
В и с н о в к и	181
Список використаних джерел і літератури	197
Д о д а т к и	243

ВСТУП

У минулому Центрально-Східна Європа, до якої належать Україна і Чехія, була нестабільним регіоном, в якому дуже повільно розв'язувалось національно-державне самовизначення та міждержавне розмежування етносів. Упродовж ХХ ст. Центрально-Східна Європа зазнала кілька територіально-державних перетворень, що супроводжувались утворенням нових держав.

Протягом вісімдесятих років ХХ ст. в Центрально-Східній Європі йшла запекла геополітична „остання битва” часів холодної війни. Її результати було визначено тим, що Радянський Союз, спираючись на принципи „нового політичного мислення”, відмовився від доктрини Л. Брежнєва, яка обмежувала суверенітет соціалістичних держав Східної Європи. Крах домінуючого радянського впливу стимулював і пришвидшив процес геополітичного самовизначення етносів регіону. На уламках соціалістичного табору Чехія, а на уламках СРСР відновило державність ряд країн, в тому числі Україна.

Наша держава, будучи органічною частиною Центральної Європи, перебуває у складній системі геополітичних і геокультурних координат, де ще й межують православний, католицький і мусульманський світи. Кордони України, що склалися на 1 грудня 1991 р., включають географічний центр Європи та один з геополітичних полюсів Євразії – Крим. Це спонукає Україну до вироблення такої геополітичної стратегії, яка враховує політичний досвід та об'єктивні реалії сучасної доби. Тому співробітництво з країною-сусідом, зокрема з Чехословаччиною, було пріоритетним для України. Демонтаж соціалістичної Чехословаччини (ЧССР), утворення Чеської і Словацької Федеративної республіки (ЧСФР) та виникнення 1 січня 1993 р. незалежних Чеської і Словацької республік створили передумови для розвитку всіх напрямків співробітництва цих країн з Україною. Таке співробітництво є природним процесом продовження зв'язків слов'янських етносів, які пов'язані спільністю походження, близькістю мови і культури, спільною боротьбою із зовнішніми ворогами та прагненнями до кращого життя, миру і дружби між європейськими державами. Загалом події 1993–2005 рр. свідчать, що

зовнішньополітичний курс Чехії відзначався послідовними прагненнями до вступу в євроінтеграційні економічні і політичні структури.

Актуальність теми. Українсько-чеське міждержавне співробітництво не має тривалої протяжності в часі, бо прямі українсько-чеські міждержавні відносини були започатковані лише з утворенням незалежних України і Чеської Республіки. До кінця 80-х років ХХ ст. ці відносини не були прямими, широкомасштабними, були епізодичними, а з утворенням ЧССР мали ще й виражену комуністичну ідеологічну спрямованість.

Вивчення системи двосторонніх українсько-чеських відносин, як складової міжнародних відносин, є особливо актуальним, бо обидві держави здобули свою незалежність лише на початку 90-х років ХХ ст. Їх вивчення дає можливість виявити і проаналізувати рівні і шляхи співробітництва двох країн в політичній, економічній, соціальній, науковій і культурній сферах та в системі загальноєвропейських міжнародних відносин.

Сучасний стан українсько-чеського співробітництва, його становлення, розвиток і перспективи ще не були предметом спеціальних наукових досліджень як в українській, так у чеській історіографії. Нечисленні публікації надто загального чи вузького характеру не розкривають перебігу складання і функціонування новітнього українсько-чеського співробітництва. У більшості з них наводяться окремі факти співпраці між Україною і Чехією і лише в кількох із них окреслено окремі проблеми розвитку міждержавних відносин і співпраці між країнами.

Вивчення трансформації українсько-чеського міждержавного співробітництва важливе як з наукової, так і практичної точки зору, бо дає можливість не лише реально оцінити його рівень, а й виявити недоліки і прорахунки, тенденції і можливості його розвитку в політичній, економічній, культурній та гуманітарній сферах. Тому актуальним з науково-теоретичного погляду є конкретно-історичний, комплексний аналіз співробітництва та формування стійких міждержавних зв'язків на різних рівнях в цілісну систему ринкового економічного стратегічного партнерства України і Чеської Республіки. Оскільки ринкова економіка є підґрунтям для реформування всіх

сфер життя, то важливим є вивчення торгово-економічного співробітництва двох країн.

Науковий і практичний інтерес представляє вивчення процесу співпраці державних структур (парламентів, урядів, президентів, міністерств і відомств) обох країн, які визначали параметри основних форм українсько-чеської співпраці. Така співпраця охоплює значний комплекс українсько-чеського співробітництва і спирається на співпадіння головних національно-державних інтересів, на зважену, скоординовану і цілеспрямовану спільну зовнішньополітичну діяльність України і Чеської Республіки.

З практичної точки зору вивчення українсько-чеського співробітництва має прикладний характер, бо ряд узагальнень і рекомендацій дисертанта можуть бути використані в роботі уряду, міністерств і відомств та інших державних установ, промислових і торгових підприємств, наукових, освітніх і культурних закладів України.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження – на основі конкретних матеріалів проаналізувати перебіг становлення основних напрямків розвитку українсько-чеського міждержавного співробітництва, подати цілісну науково-обґрунтовану картину міждержавного співробітництва України і Чеської Республіки в 1991–2005 рр.

У зовнішньополітичній діяльності всіх країн ставиться за мету досягти бажаного результату при найменших матеріальних і часових затратах. З цією метою мобілізуються матеріальні, фізичні та інформаційні ресурси: природні багатства, людські ресурси, структура народного господарства і його науково-технічний рівень, обсяги виробництва, рівень освіченості населення країни, рівень розвитку науки і культури і т. ін. [460, 103-146, 268-275]. На цьому ґрунті формується система взаємодії двох країн. Тому основним завданням дисертанта є розкрити зміст і характер взаємодії України і Чехії, тобто: становище кожної з них в міжнародному співтоваристві та сукупність їх міжнародних позицій; соціально-політичні процеси в кожній з країн та вплив на них внутрішніх і зовнішніх стабілізаційних і дестабілізаційних чинників; можливості і рівень двосторонньої інформованості про реальне соціально-

політичне і економічне становище в кожній з них та рівень і глибину всебічного співробітництва країн.

Поставлена мета реалізується через вирішення таких загальних і конкретних дослідницьких завдань:

- 1).Окреслення основної договірно-правової бази українсько-чеського міждержавного співробітництва;
- 2).Виділення основних етапів розвитку українсько-чеського співробітництва на рубежі ХХ-ХХІ століть;
- 3).Розкриття характеру співпраці між Україною і Чехією в умовах розпаду ЧСФР;
- 4).Вивчення розвитку і стану українсько-чеських відносин напередодні вступу Чеської Республіки до Європейського Союзу;
- 5).Характеристика українсько-чеського співробітництва в умовах членства Чеської Республіки в Європейському Союзі;
- 6).Узагальнення позитивного досвіду українсько-чеської співпраці на рубежі ХХ-ХХІ ст.
- 7).Визначення основних напрямів співробітництва центральних і регіональних органів державної влади України і Чеської Республіки;
- 8).Виділення причин протиріч і недостатньо всебічного розвитку українсько-чеського партнерства та окреслення можливих шляхів їх подолання;
- 9).Вироблення узагальнюючих висновків.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами.

Дисертаційне дослідження виконане в рамках наукової проблематики кафедри країнознавства та міжнародного туризму Закарпатського державного університету “Країни Центральної і Південно-Східної Європи в період пост-соціалістичної трансформації кінця ХХ – поч. ХХІ ст. (державний реєстраційний № 010V002851). Воно відображає напрямки науково-дослідної роботи кафедри, пов'язаної з вивченням історії міждержавних відносин в Центрально-Східній Європі кін. ХХ – поч. ХХІ ст. Дисертаційна робота розглядається як один з напрямів підготовки спеціалістів з чехознавства в межах ЗДУ.

Предметом дослідження є діяльність органів державної влади України і Чеської республіки по встановленню дипломатичних відносин, укладенню системи міждержавних нормативно-правових актів, на основі котрих розгорталось політичне, економічне і культурне співробітництво двох країн.

Хронологічні рамки роботи – 1991-1999 рр. Вони зумовлені необхідністю дати цілісний аналіз українсько-чеського міждержавного співробітництва з часу здобуття Україною державної незалежності. Нижня межа продиктована тим, що Україна, здобувши незалежність в 1991 році, почала співпрацювати з своїм сусідом – ЧСФР, а з 1993 р. – з ЧР. Верхня межа хронологічних рамок роботи обумовлена тим, що, ставши членом Євросоюзу у 2005 р. Чехія розширила співробітництво з Україною як в економічній так у політичній і культурній сферах.

Методи дослідження. Як сукупність прийомів та операцій, за допомогою яких вивчається історія українсько-чеського міждержавного співробітництва кінця ХХ – початку ХХІ століть, методи вивчення прямо пов'язані з об'єктом, предметом і завданнями дисертаційного дослідження. Багатоплановість досліджуваної теми зумовила необхідність поєднання інструментарію історії і теорії міжнародних відносин, країнознавства, джерелознавства, політології, економіки, геополітики, правознавства та інших дисциплін. Розкриття процесу становлення, розвитку і стану міждержавного українсько-чеського співробітництва на рубежі ХХ-ХХІ ст. стало можливим завдяки використанню загальнонаукових методів пізнання: аналізу, системності, синтезу, узагальнення, конкретності, об'єктивності, історизму та діалектичного методу.

Оскільки діалектичний метод вимагає розглядати предмети і явища соціально-історичної дійсності в їх постійному русі і розвитку, дисертант, вивчаючи українсько-чеське співробітництво рубежу ХХ-ХХІ століть, прагнув засвідчити його історичні витоки, становлення, розвиток та сучасний стан. У суспільних та історичних дисциплінах діалектичний метод найкраще реалізується через принцип історизму. Саме тому в дисертації віддано перевагу історичним методам дослідження: історико-генетичному, історико-

порівняльному, історико-типологічному, історико-синтетичному, історико-діахронному, емпіричного аналізу та ін.

Історико-генетичний метод дав можливість послідовно розкрити характер, зміст і реальні зміни в українсько-чеському співробітництві у процесі їх історичного поступу.

Історико-порівняльний метод дав можливість виявити схожості і відмінності в розвитку трансформаційних процесів кінця ХХ – початку ХХІ століть в Україні і Чехії, визначити їх вплив на українсько-чеське міждержавне співробітництво та розглянути його розвиток у хронологічному вимірі.

Історико-типологічний метод, як засіб виявлення загальних тенденцій розвитку українсько-чеського міждержавного співробітництва, виділення певних стадій їх поступу в часі, дав можливість виявити і систематизувати поширені (типові) форми співробітництва.

Історико-системний метод, як метод поглибленого аналізу розвитку системи, дав можливість упорядкувати всі події, ситуації і процеси системи українсько-чеського міждержавного співробітництва, проаналізувати історичні реалії та визначити їх роль у подальшому розвитку двостороннього співробітництва.

Структурно-діахронний метод дав можливість встановити тривалість розвитку українсько-чеського міждержавного співробітництва, виокремити його стадії і періоди, тобто скласти цілісну картину про найважливіші процеси і явища двостороннього співробітництва.

Метод емпіричного аналізу дав можливість дисертанту упорядкувати факти українсько-чеського співробітництва за їх важливістю та хронологічною послідовністю.

Наукове значення роботи. Зміни політичної системи країн Центрально-Східної Європи вивели на арену світової політики незалежну Україну і Чеську Республіку. Кожна з них мала різні стартові можливості для постсоціалістичної трансформації суспільно-економічних відносин, розбудови національної державності та європейсько-регіонального співробітництва. Успішна постсоціалістична трансформація України і Чехії можлива лише за стабільного

стратегічного зовнішньополітичного курсу з орієнтацією на об'єднану Європу та функціонування стабільної парламентської демократії. Чеська Республіка без коливань витримала і пройшла шлях до об'єднаної Європи, а Україна все ще перебуває на її узбіччі.

Вивчення політичного, економічного і культурного співробітництва між Україною і Чеською Республікою на рубежі XX-XXI століть дає підстави твердити, що обидві країни різними шляхами і темпами втягувались у процеси постсоціалістичної трансформації, використовували різні методи перетворень свого внутрішньополітичного, суспільного та економічного життя. Дослідження українсько-чеської співпраці розкриває механізми координації дій, розробки рішень і впровадження домовленостей у практику. Українсько-чеське міждержавне співробітництво, відповідаючи стратегічним економічним інтересам обох сторін, вимагає здійснення практичних кроків по відміні державних дотацій суб'єктам господарювання, лібералізації торгівлі, широкої приватизації, запровадження режиму вільної економіки і т. ін.

Вивчення українсько-чеського міждержавного співробітництва ставить багато запитань. Їх значно більше, ніж відповідей на них. Одне з них – як оцінити становлення, розвиток, нинішній стан і перспективи міждержавних відносин і співпраці двох країн? Нині ще важко зробити однозначні висновки. Нами виявлено лише основні тенденції їх розвитку. Тим не менше вважаємо, що висунуті в дисертаційному дослідженні положення дають можливість виявити окремі тенденції і закономірності становлення, розбудови і перспектив співробітництва пострадянських країн з постсоціалістичними.

Наукове значення дисертаційного дослідження засвідчується тим, що воно:

1). Дає систему нових розширених знань про зміст, характер і глибину українсько-чеського співробітництва, що важливо для подальших досліджень відносин між пострадянськими і постсоціалістичними країнами;

2). Підтверджує прямий зв'язок між змістом політичних і економічних реформ та характером і глибиною співробітництва країн-партнерів;

3). Дає можливість виявити залежність співробітництва країн-партнерів від якості укладених договірно-правових актів і вміння їх реалізовувати в міждержавних відносинах;

4). Відкриває можливість з'ясувати наскільки розгортання і піднесення чи сповільнення і стагнація співробітництва країн-партнерів залежить від якості і рівня професійної діяльності державних органів влади всіх рівнів і т.ін.

Практичне значення отриманих результатів. Узагальнення українсько-чеського міждержавного співробітництва на рубежі XX-XXI століть дали підстави дисертанту зробити ряд висновків і рекомендацій прикладного характеру:

1). Випробувані в дисертаційному дослідженні методи і методики можуть бути використані для успішного вивчення міждержавних відносин пострадянських і постсоціалістичних країн;

2). Результати дослідження можуть бути використані при написанні узагальнюючих праць з новітньої історії і міжнародних відносин, підручників, посібників, навчальних програм, розробки навчальних вузівських курсів з новітньої історії, міжнародних відносин, країнознавства, політичної історії, історії держави і права, економічної історії та ряду інших дисциплін;

3). Допущені прорахунки і хиби в українсько-чеському співробітництві можна усунути послідовною і виваженою політикою, підвищенням рівня професійної діяльності органів державної влади, міністерств і відомств України в торговельно-економічній, політичній, соціальній і гуманітарній сферах;

4). Рекомендувати державним чинникам України укласти новий міжнародно-правовий договір з Чеською Республікою про двостороннє стратегічне співробітництво в політичній, економічній, науково-технічній, культурній, соціальній та гуманітарній сферах;

5). Здійснені в дисертації узагальнення досвіду трансформації системи організації і управління зовнішньополітичним співробітництвом у Чехії, дозволяє рекомендувати найбільш ефективні з них для проведення трансформаційних реформ в Україні.

Особистий внесок дисертанта. Співробітництво СРСР, в тому числі УРСР, з ЧССР, доволі широко вивчалось дослідниками обох країн. З утворенням у 1991 р. незалежної України, а в 1993 р. – незалежної Чеської Республіки, докорінно змінився характер і зміст українсько-чеських відносин. Чеська Республіка прискореними темпами інтегрувалась до Європейського Союзу. Це відкрило нові можливості та спричинило появу ряду труднощів в українсько-чеських відносинах.

Вивчення проблем українсько-чеського міждержавного співробітництва тривалий час залишалось поза увагою дослідників. Лише в останні роки їх вивчення дещо активізувалось. Особистим внеском автора є розробка проблеми історії міжнародних відносин, зокрема українсько-чеського міждержавного співробітництва рубежу ХХ-ХХІ століть у фазі їх постсоціалістичної модернізації. Результати наукового дослідження, отримані дисертантом особисто і знайшли своє відображення в опублікованих працях.

Реалізація дисертаційного проекту, що є першим в українській і чеській історіографії комплексним дослідженням системи українсько-чеського міждержавного співробітництва, дозволили автору досягти певних результатів:

1). Засвідчити, що загалом успішне політичне, торговельно-економічне співробітництво між Україною і Чехією певною мірою обумовлено тисячолітньою історичною безконфліктністю і дружніми відносинами двох слов'янських етносів;

2). Довести, що труднощі і суперечності українсько-чеських міждержавних відносин кінця ХХ – початку ХХІ ст. спричинені різними темпами постсоціалістичної трансформації кожної з країн.

3). Встановити, що вступ Чеської Республіки до НАТО і Європейського Союзу має якісно новий вплив на міждержавні відносини України і Чехії загалом, на політичне, торговельно-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво двох країн зокрема;

4). Показати, що труднощі і суперечності в торговельно-економічних відносинах спричинені майже повною відмовою державних властей Чеської Республіки від дотацій господарським суб'єктам, лібералізацією зовнішньої

торгівлі, широкою приватизацією і роздержавленням, введенням режиму відкритої економіки і т. ін., перетвореннями, які в Україні ще далекі від вирішення;

5). Виявити позитивний коригуючий вплив Чеської Республіки на перебіг трансформаційних перетворень в Україні, на українсько-чеське політичне і торговельно-економічне співробітництво, на соціальну і гуманітарну стратегію і тактику українських державних властей;

6). Ввести в науковий обіг відповідний масив документальних матеріалів, проаналізувати праці українських і чеських дослідників і цим окреслити напрями і проблематику подібних наукових пошуків;

7). Запропонувати окремі практичні рекомендації щодо поліпшення рівня українсько-чеського співробітництва у найближчому майбутньому.

Апробація результатів дисертації. Результати дисертаційного дослідження оприлюднені на чотирьох науково-теоретичних конференціях:

1. Міжнародна конференція „Актуальні питання історії, політології та міжнародних відносин”(Ужгород, 2004).

2. Загальноукраїнська конференція „Карпатська Україна – етап здобуття української державності” (Хуст, 2004).

3. Міжнародна конференція „Україна – ЄС: досвід центральноєвропейських країн щодо інтеграційних процесів” (Ужгород, 2005).

Міжнародна конференція „Ціна свободи і незалежності: трансформація політичних систем у країнах Центральної і Південно-Східної Європи” (Ужгород, 2006).

Публікації. По темі дисертації автором опубліковано п'ять індивідуальних статей у фахових виданнях історичного факультету Ужгородського національного університету, інституту Карпатознавства того ж університету, що відповідають вимогам ВАК України та в індивідуальній монографії.

Структура дисертації. Структура і обсяг дисертації визначені метою і завданнями дослідження. Дисертаційна робота побудована за проблемно-

хронологічним принципом і складається з вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і літератури та додатків.

У першому розділі дано характеристику джерел, подано огляд предметно і фахово-неоднорідної літератури.

У другому розділі висвітлюються процеси встановлення прямих дипломатичних відносин між Україною і ЧСФР та початки становлення міждержавного співробітництва між ними.

У третьому проаналізовано перебіг українсько-чеського співробітництва в умовах розгортання трансформаційних процесів у 1993-1999 рр.

У четвертому розділі дається опис і аналіз українсько-чеського міждержавного співробітництва на початку XXI століття (2000-2003 рр.).

У п'ятому розділі досліджуються питання змісту, характеру і особливостей українсько-чеських міждержавних відносин в умовах членства Чехії в Євросоюзі.

У висновках зроблено ряд узагальнень теоретичного і практичного характеру.

Загальний обсяг дисертації становить 249 сторінок, в тому числі тексту 196 сторінок. Список використаних джерел і літератури включає 548 найменувань. Робота містить 7 додатків, представлених на 7 сторінках.

Розділ 1.

ДЖЕРЕЛА ТА ІСТОРИОГРАФІЯ

1.1. Джерельна база дослідження

Основним джерелом до вивчення історії співробітництва України з Чеською Республікою на рубежі ХХ-ХХІ століть є неопубліковані матеріали українських і чеських поточних архівів зовнішньоекономічних і зовнішньополітичних відомств та державних структур обох країн, опубліковані документи, періодичні видання та ряд публікацій.

Хронологічно неопубліковані матеріали про українсько-чеське співробітництво складають дві групи: перша – договірно-правові документи українсько-чехословацьких відносин 1991-1992 рр., друга – державно-правові акти українсько-чеського співробітництва 1993 – 2005 рр.

Обмежений доступ до архівних матеріалів Міністерства закордонних справ України, зокрема матеріалів поточного архіву, не дали можливість використати всю повноту документальних даних про українсько-чеське співробітництво 1991-2005 рр. Тим не менше, нами використано 26 одиниць зберігання Міністерства закордонних справ, що вже впорядковані. У них розкриваються різноманітні питання становлення двохсторонніх українсько-чеських відносин, їх розвиток і перебіг та динаміку політичного, економічного і наукового співробітництва двох країн протягом 1991-1993 рр. [1- 26]. З цієї групи джерел на особливу увагу заслуговують документи, що розкривають процес становлення та перебіг українсько-чеських міждержавних взаємовідносин [3] та становлення і хід політичного [1; 2; 8; 11; 12;14; 15], культурного [16; 17; 21] і наукового [10; 21] співробітництва двох країн.

Другу групу джерел складають документи і матеріали поточного архіву Посольства України в Чеській Республіці. Нами використано 28 справ названого поточного архіву [27-54] за 1991-2006 рр. З них на особливу увагу заслуговують договірно-правові акти, якими регулюються різні аспекти українсько-чеських міждержавних відносин. Так, у 1991-1992 рр. українсько-чеське співробітництво регулювалось державно-правовими актами, підписаними урядами України і Чеською і Словацькою Федеративною

Республікою (ЧСФР). Зокрема, українсько-чехословацькі торговельно-економічні відносини регулювала Угода між Урядом УРСР та Урядом ЧСФР про торговельно-економічні зв'язки та науково-технічне співробітництво від 30 липня 1991 р., що сприяла поглибленню кооперування економік двох країн [44]. Наприкінці 1991 р. було підписано Протокол про співробітництво Міністерств закордонних справ обох країн, яким чітко визначено сфери співпраці України і ЧСФР у зовнішньополітичній діяльності [42]. Водночас Україна виконувала умови Угоди між урядами СРСР і ЧССР по освоєнню Ямбурзького газового родовища, будівництва магістрального газогону Ямбург – Західний кордон СРСР і поставки газу до ЧССР [43].

Найбільш вагомим для українсько-чеського співробітництва 1991-1992 рр. був Договір про добросусідство та дружні відносини між Україною і ЧСФР, що був парафований в Києві при переговорах Голови Верховної Ради України І. Плюща з Прем'єр-міністром ЧСФР М.Чалфою. Але він так і не набрав чинності, бо 1 січня 1993 р. ЧСФР припинила своє існування. Незважаючи на це, названий документ став основою нової угоди, яка була підписана між Україною і Чехією 26 квітня 1995 р.: „Договір про дружні відносини і співробітництво між Україною і Чеською Республікою” [28].

Інші матеріали поточного архіву Посольства України в Чехії – це Конвенція про уникнення подвійного оподаткування від 30 червня 1997 [37], Угоди про виконання платіжних зобов'язань по Ямбурзькій угоді [45], про взаємне працевлаштування громадян двох країн [46], автомобільні перевезення [47], взаємний захист інвестицій [48] та ін.

Крім того, в поточному архіві Посольства України в Чеській Республіці виявлено значну кількість звітів та інформацій різного характеру. Нашу увагу привернув звіт про участь Прем'єр-міністра В.Ф.Януковича в зустрічі глав урядів Вишеградської групи 25 червня 2003 р. [29] та різноманітні інформації. Серед останніх – інформація про зустріч Міністра закордонних справ України А.Зленка з головою уряду Чехії В.Шпідлою [31], про українсько-чеське культурне співробітництво [32], про форум „Партнери XXI століття” [35] та ін.

Численні конкретні цифрові дані та факти про українсько-чеське торговельно-економічне співробітництво містять матеріали до звітів про роботу Посольства України в Чехії в 2002 р. [38], у 2003 р. [39] та в матеріалах до звіту Посольства за перше півріччя 2006 р. [40].

Більшість нормативно-правових актів було укладено своєрідним „пакетом”. Так, наприклад, з 30 червня по 2 липня 1997 р. в Україні з державним візитом перебував Президент Чехії В. Гавел. За дні його перебування було підписано низку угод, в тому числі про автомобільні перевезення, повітряне сполучення, співпрацю в галузі ядерної енергетики та ін.

Окрему групу архівних матеріалів складають нормативно-правові акти про співробітництво України і Чехії, звіти, інформації, що зберігаються в поточному архіві Торговельно-економічної місії України при Посольстві України в Чеській Республіці. Всього нами використано 86 справ названого поточного архіву, які ми згрупували у чотири підгрупи.

Перша підгрупа – договірно-правові акти українсько-чеських відносин у зовнішньоекономічній сфері, тобто, міждержавні та міжурядові угоди з питань українсько-чеського торговельно-економічного співробітництва. Серед них виділимо міжурядові угоди про українсько-чеські торговельно-економічні зв'язки і науково-технічне співробітництво [140], про взаємний захист інвестицій [145] та ряд інших.

Другу підгрупу документів складають щоквартальні і щомісячні звіти про роботу Торговельно-економічної місії України в Чехії. Структурно звіти складаються з аналізу зовнішньоекономічної політики і діяльності Чеської Республіки, стану її економічних відносин з країнами ЄС, світу та України, з аналізу виконання двосторонніх угод економічного характеру, інформації про ділові контакти, зустрічі з представниками державних структур та ділових кіл і т. ін. [63; 64; 65; 66; 67; 70; 73].

Третю підгрупу документів, що зберігаються в поточному архіві Торговельно-економічної місії України при Посольстві України в Чехії складають різноманітні інформації: про нове керівництво чеського уряду та

міністерства промисловості і торгівлі [81], зовнішньоекономічну діяльність Чехії [77], про основні показники українського експорту в 2003 р. [83], про підсумки торговельно-економічної співпраці України та Чеської Республіки [87], про стан та аналіз українського експорту до Чеської Республіки [92] та десятки інших. Різноманітні інформації дають підстави говорити про активне українсько-чеське торговельно-економічне і політичне співробітництво двох країн, але не дозволяє зробити висновок про широкі і всебічні взаємовідносини двох країн.

Четверту підгрупу архівних матеріалів поточного архіву Торговельно-економічної місії України в Чехії складають протоколи засідань українсько-чеської Комісії з питань торговельно-економічного українсько-чеського співробітництва. Вона розпочала свою роботу 13-14 грудня 1995 р., а з 1997 р. проводить регулярні засідання. У них піднімаються конкретні питання розвитку торговельно-економічних відносин двох країн. Так, вже на першому засіданні комісії піднімалось питання про митні преференції на експорт товарів з України в Чехію [130]. На другому засіданні обговорювались питання рівня підготовки текстів угод економічного характеру між Україною і Чехією до візиту Президента Чехії в Україну та було підтримано реалізацію спільних проектів підвищення безпеки українських атомних електростанцій [129]. На третьому засіданні Комісії, що проходило 8-10 березня в Празі, було домовлено про участь чеських фірм в модернізації українських газових, нафтових і нафтохімічних підприємств поставками новітньої техніки і технологій [132]. Такі ж конкретні питання піднімалися і на інших засіданнях Комісії. За їх даними дізнаємось про реальне економічне співробітництво українських і чеських фірм.

Третю групу матеріалів складають документи і матеріали поточного архіву парламенту та Міністерства закордонних справ Чеської Республіки. Через ускладнений режим доступу і вибірковість надання документів українським дослідникам, важкодоступними залишились матеріали поточного архіву Міністерства закордонних справ ЧР. Зважаючи на це, нами використано лише незначну кількість чеських поточних архівів, а необхідну інформацію –

шукали в різноманітних чеських виданнях. Нам вдалося використати матеріали угоди між Держстандартом України та управлінням з технічної стандартизації, метрології і державних випробувань ЧР [144], проекти документів про взаємне визнання результатів робіт по сертифікації металопродукції, будівельних матеріалів і конструкцій [145; 146]. Крім того, нами використано матеріали про внутрішню і зовнішню політику Чехії [142], статистичні дані про чеську економічну політику [147] і т. ін.

Окрему групу документів і матеріалів складають ті, що вже опубліковані в різних виданнях. Нами використано 49 найменувань опублікованих джерел. Ми їх згрупували в дві групи: україномовних і чеськомовних.

Серед україномовних привертають увагу різні акти, декларації, закони, угоди, постанови Верховної Ради та уряду України, документи, що розкривають євроінтеграційні прагнення України, матеріали про перебування різних делегацій та заяви, в яких висвітлюються різні аспекти економічного і політичного життя нашої країни. Серед матеріалів і документів, що демонструють українсько-чеські міждержавні взаємини виділяємо лише ті з них, які датуються 1991-2005 рр. Так, наприклад, опубліковані матеріали зустрічі Голови Верховної Ради України Л. Кравчука з послом ЧСФР в СРСР Р.Сланським 15 травня 1991 р. дали можливість висвітлити початкові етапи становлення зовнішньоекономічних відносин України з ЧСФР на початку 90-х років ХХ ст. [178].

Серед низки опублікованих документів, матеріалів значний інтерес викликають ті, якими розкриваються євроінтеграційні плани і прагнення України. Більшість з них опубліковано на сторінках збірника документів „Україна на міжнародній арені” [193; 194] та збірника документів і матеріалів парламентських слухань про взаємовідносини нашої країни з НАТО від 23 жовтня 2002 р. [192]. Євроінтеграційні прагнення України підтримуються чеською державою, політиками і вченими. Свідченням цього є підготовлений чеськими експертами документ „Елементи стратегії ЄС щодо України (чеський погляд)”, в якому розкрито чеську точку зору на взаємовідносини Євросоюзу з Україною. В документі наголошується, що в історичному минулому відносини

двох країн і етносів не заплямовані, тому Чехія, як один з адвокатів проєвропейської орієнтації України, дає політичні рекомендації ЄС щодо відносин з Україною у сфері економічної політики, функціонування державних органів влади та її інститутів, міжнародних відносин і політичної культури [169].

Друга група опублікованих документів і матеріалів – чеськомовна. У них піднімаються різні аспекти політичного, господарського і культурного життя країни, її відносин з країнами світу, в тому числі з Україною. Принципи цих відносин чітко визначені програмними документами довготривалої дії. Найважливішим серед цих документів є концепція зовнішньої політики ЧР, яка була схвалена чеським парламентом 17 лютого 1999 р. Названий документ чітко визначив основні напрями і принципи зовнішньої політики, основні державні інтереси та напрями співпраці ЧР з країнами Центрально-східної Європи і країнами світу [197; 198]. Крім того, з чеськомовних матеріалів і документів нами використано Закони про поділ ЧФСР [202; 203], Закони про передачу державного майна юридичним і фізичним особам [204; 205] та ряд інших.

Окрему групу джерел складають статистичні матеріали про господарську і торговельно-економічну діяльність України і Чехії. Нами доволі повно використано матеріали статистичних збірників України, на основі яких проаналізовано показники динаміки ВВП, загальних обсягів зовнішньої торгівлі України, двостороннього торговельно-економічного співробітництва між Чехією та Україною та уточнено конкретні співвідношення експорту-імпорту в українсько-чеській торгівлі [207; 208; 209; 210; 211]. Два використані чеські статистичні збірники [213; 214] та статистичні показники за 2004 р. [206] дали можливість з'ясувати реальний стан економіки країни та масштаби її торговельно-економічного співробітництва з Україною. Крім того, дисертантом використано кілька довідників, в яких даються вичерпні дані про НАТО [218], суспільно-політичні процеси в країнах Центральної Європи [219], наводяться цифрові показники про експорт ЧР [220]. Окремі дані інформативного

характеру нами почерпнуто з українських і чеських періодичних видань [223 - 314].

Загалом достатньо різноманітні документи архіву Міністерства закордонних справ України і Чехії, матеріали поточних архівів Посольства України в Чехії та Торговельно-економічної місії України при Посольстві України в Чехії, опубліковані українською і чеською мовами документи і матеріали державних статистик України і Чехії і лягли в основу нашого дисертаційного дослідження.

1.2. Українсько-чеське міждержавне співробітництво в працях вітчизняних і зарубіжних дослідників

Початки становлення українсько-чеських міждержавних відносин та їх розвиток був започаткований „оксамитовою” революцією в ЧСР і проголошенням Україною державної незалежності. Мас-медіа по свіжих слідах сповіщали про процеси, що відбувалися в Україні і ЧСФР, згодом Чеській Республіці. Сьогодні в розпорядженні дослідників є достатньо широке коло різноманітних фактів і відомостей, які висвітлюють перебіг трансформаційних процесів у країнах Центрально-Східної Європи. Давати загального огляду цієї літератури немає потреби. Нижче дано огляд лише тієї використаної літератури, в якій висвітлюються трансформаційні процеси в Україні і Чехії, робляться спроби описати і характеризувати окремі аспекти українсько-чеських взаємин та проблем їх відносин з НАТО і Євросоюзом. Ця література достатньо багата, а тому в огляді виділяємо праці українських, російських та чеських авторів. Оскільки кожна з названих груп літератури різноманітна, то аналізуючи її, виділяємо ще й окремі проблеми. Це створило можливість дати огляд використаної літератури за проблемним принципом, виділяючи проблему трансформаційних процесів, вступу до Євросоюзу і НАТО, розвитку міжнародної співпраці України та українсько-чеського міждержавного співробітництва.

Однією з проблем, які регулярно висвітлювались і висвітлюються на сторінках наукових і публіцистичних видань була і залишається проблема

внутрішніх політичних і економічних трансформаційних процесів в Україні 1991-2005 рр. Названа проблема настільки усталена, що її висвітлюють навіть підручникові видання. Серед них виділяються змістовністю і критичним аналізом глибини трансформаційних процесів в Україні праця О.Д. Бойка, в якій висвітлюється не лише перебіг конкретних подій, а й розглядаються різноманітні суперечності в розвитку нашої країни. Проаналізувавши сучасні процеси і тенденції в Україні, автор об'єктивно висвітлив рівень її інтеграції [540]. Цю ж проблему певною мірою висвітлено і в підручнику колективу авторів з новітньої історії України ХХ ст. Автори достатньо широко висвітлили питання успіхів і труднощів реформування економіки та формування основних напрямків зовнішньої політики держави. При цьому автори підручника лише уточнюють історичні факти, але не розкривають суть, зміст і глибину трансформаційних процесів в Україні [541; 542].

До праць загального характеру, в яких піднімаються питання політичних і економічних трансформаційних процесів в Україні відносимо авторське монографічне дослідження С. Дністрянського „Україна в політико-географічному вимірі”. Автор дослідження висвітлив питання розташування України в системі міжнародно-територіальних відносин та дав ґрунтовну характеристику зовнішньоекономічних зв'язків України як одну з геополітичних проблем. Для нас праця С. Дністрянського важлива ще й тому, що в ній наведено кілька таблиць зовнішньої торгівлі України з країнами світу, в тому числі з Чехією [360].

Ряд загальних питань про трансформаційні процеси у слов'янських країнах Європи, в тому числі в Україні, піднімалися в підручниках з історії південних і західних слов'ян [537; 538]. Хоча автори і не дали достатньо глибокого аналізу перебігу цих процесів, але навели ряд фактів, що прислужилися при написанні дисертації. До праць такого ж змісту і рівня аналізу фактів відносимо підручник з історії у країнах Центрально-Східної Європи [543].

Початки революційних перетворень, тобто перебіг „оксамитової” революції, падіння комуністичного режиму і перші демократичні політичні

перетворення в ЧСФР висвітлені в монографічному дослідженні В. Приходька [421]. Своєрідне продовження теми, тобто хід державно-правових реформ в ЧСФР, перші ознаки її розпаду та процеси поділу федерації і утворення Чеської Республіки висвітлені в насиченій фактами монографії В.Лемака [387]. Названі праці дали нам можливість уточнити початки і перебіг трансформаційних процесів у ЧСФР в 1989-1999 рр.

Питання особливостей постсоціалістичної трансформації державно-політичної та соціально-економічної системи Чехії порушив у своїй статті „Постсоціалістична трансформація в Чеській Республіці: специфіка і етапи” І. Вовканич. Він виділив 1980-1990 рр. в окремий етап демократичної трансформації („демократичний транзит”) переходу від тоталітарної до демократичної системи та громадянського суспільства [340].

Ряд загальних питань теоретичного і практичного змісту трансформаційних процесів та становища України в міжнародних відносинах сучасної Європи підняв колектив авторів дослідження „Україна в європейських міжнародних відносинах” [446]. У 2002 р. керівництво Євросоюзу взяло курс на входження країн Центральної і Східної Європи до ЄС. Це спонукало українських дослідників зайнятись вивченням очікуваних геополітичних зрушень в регіоні Центрально-Східної Європи та можливих наслідків цих зрушень для України. З-поміж таких досліджень увагу привернуло колективне наукове дослідження „Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти”, в якому висвітлено політичне, економічне, соціальне і культурне співробітництво України з центральноєвропейськими сусідами, в тому числі з Чехією [448].

Інтеграційна стратегія країн Центрально-Східної Європи достатньо повно висвітлена у статті О. Ковальнової [380], а І. Максименко, окресливши стратегію східного розширення об'єднаної Європи, зупинився ще й на питаннях співробітництва України з Євросоюзом [392]. Стан взаємовідносин України з центральноєвропейськими країнами та перспективи їх розвитку після східного розширення Євросоюзу достатньо ґрунтовно висвітлено в дослідженнях колективу міжнародних експертів „Розширення Європейського Союзу: вплив

на відносини України з центральноевропейськими сусідами” [429]. Загалом, висвітлюючи проблеми інтеграції країн Центрально-Східної Європи, в тому числі України, нами використано понад 30 публікацій. Із них у 18 піднімаються питання співпраці України з Євросоюзом. Серед них виділяємо публікації А.Гальчинського [347; 348], Н.Бобицького [325], В.В. Будкіна [327], О.М. Горенка [352; 353], С. Фоміна [358], О.О. Чалого [467], та ін.

Ще однією проблемою євроінтеграційних прагнень України були і залишаються її відносини з НАТО. Ця проблема постійно дискутувалась і дискутується вченими і політиками. Серед публікацій, в яких висвітлюються українсько-натівські відносини і співробітництво піднімаються різні аспекти проблеми, зокрема: вступ до НАТО: „за” і „проти” [317], нейтралітет і позаблоковість України [351], стратегічні завдання інтеграції України в НАТО [433], основні напрямки співробітництва України з НАТО [367], партнерство Україна – НАТО: еволюція розвитку [471] та чимало інших. До речі у зв’язку із загостренням внутрішньополітичної ситуації, в Україні було видруковано сотні газетних статей проти НАТО. Їх упередженість і політичну заангажованість розкрив В.Яснюк у змістовній публікації „Міфи та реальність щодо НАТО і переваги членства України в Альянсі” [484].

Найпотужнішим центром вивчення міжнародних відносин України з країнами світу став відділ всесвітньої історії і міжнародних відносин Інституту історії України НАН України. Вченими відділу видано кілька змістовних досліджень, в яких порушено ряд питань українсько-чеського міждержавного співробітництва. Серед цих праць виділяється анотована історична хроніка „Україна і Європа (1990-2000 рр.)” у двох частинах. У першій частині, крім хронологічної констатації відносин України з країнами Центральної і Південно-Східної Європи, вміщено розлогу статтю І.М. Мельникової і А.Ю. Мартинова про розвиток відносин України з країнами регіону. Для нас стаття названих авторів цікава тим, що в ній подано загальну характеристику українсько-чеських відносин 1993-2000 рр. [397]. Крім того, в ч.1. анотованої хроніки „Україна і Європа” наведено хроніку українсько-чехословацьких (1991-1993 рр.) та українсько-чеських відносин (1993-2000 рр.) [449]. У частині 2 хроніки

„Україна і Європа” подано системно-інформаційний аналіз широкого фактичного матеріалу, додатки та персоналії найвідоміших європейських політиків [450]. Водночас у 2 ч. анотованої історичної хроніки вміщено розлогу статтю А.Ю. Мартинова про місце Євросоюзу в системі міжнародних відносин [393].

Інститут історії України НАН України з 1991 р. випускає міжвідомчий збірник наукових праць „Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки”. Вміщені в окремих випусках публікації засвідчують активну зовнішньополітичну діяльність нашої молоді держави. Так, наприклад, у 5 випуску збірника вміщено змістовну статтю про джерела формування зовнішньої політики суверенної України [396], у 7 випуску статтю І.Вовканича та І.Сюська про становлення міждержавних відносин України з Чехією і Словаччиною [343]. На сторінках 10 випуску названого збірника вміщено ряд змістовних публікацій про зовнішньополітичну діяльність України в 1999-2001 рр. [328]. Серед вміщених у 10 випуску збірника нашу увагу привернула стаття С.В.Віднянського про перетворення України із об'єкта в суб'єкт міжнародних відносин [337], Мартинова А.Ю. – про формування принципів і напрямів зовнішньої політики України [394] та ряд інших. Крім того, проблеми зовнішньої політики України в умовах глобалізації 1991-2003 рр. достатньо ґрунтовно розкрито у колективній анотованій хроніці „Зовнішня політика України в умовах глобалізації”. Кілька сторінок цього дослідження висвітлюють українсько-чеське міждержавне співробітництво. Їх автори наголошують, що фундамент нової договірно-правової бази українсько-чеського співробітництва було закладено лише в 1995 р. з підписанням Договору про дружні відносини і співробітництво між Україною і Чехією. Тут же автори дослідження навели послідовний перелік основних двосторонніх державно-правових актів співробітництва двох країн з грудня 1991 р. по листопад 2003 р. [335].

Проблеми зовнішньої політики України вивчались і рядом інших українських дослідників. Так, І. Вовканич та І. Сюсько у спільній публікації дали аналіз розвитку міжнародно-правових відносин країн Центральної та

Східної Європи кінця 90-х рр. ХХ ст. [342], Є. Макаренко висвітлив проблему зовнішньої політики України під кутом зору прагнень нашої держави до стратегічного партнерства з Євросоюзом [391]. У свою чергу М.Рябчук, проаналізувавши практику „багатовекторності” у зовнішній політиці, зауважив, що цей курс закінчився у 2002 р. і Україна перейшла до європейського вектора орієнтації [435]. Проблему європейського вибору міжнародних відносин кінця 90-х рр. ХХ ст. висвітлено у науковому збірнику „Україна в європейських і міжнародних відносинах” [446], а міжнародні взаємини з країнами Європи, Азії і Америки кінця ХХ ст. висвітлено в колективній монографії „Україна в міжнародних відносинах ХХ ст.” [447].

Окрім значної кількості публікацій про характер, напрями і зміст зовнішньої політики України, українські автори почали аналізувати й українсько-чеські відносини. Але ще й сьогодні вивчення системи українсько-чеських міждержавних відносин і співробітництва залишається недостатнім. Грунтовних праць з комплексним аналізом історії українсько-чеського співробітництва на рубежі ХХ-ХХІ століть ще не опубліковано. Кілька опублікованих статей явно не заповнюють пробілу. До середини 1990-х років з’явилися лише окремі наукові розвідки про формування міжнародних відносин України з Чехією. З другої половини 1990-х рр. кількість таких публікацій дещо зросла, але вони мали надто загальний характер, а українсько-чеські відносини розглядались у загальноєвропейському контексті.

З числа публікацій, в яких достатньо широко розкрито українсько-чеське співробітництво, відносимо спільну статтю І.Вовканича та І.Сюська [343], в якій автори одними з перших визначили специфіку початкового етапу становлення українсько-чеського міждержавного співробітництва. Автори наголосили, що в першій половині 90-х рр. ці відносини склалися безпроблемно, бо українська дипломатія зосередила свою увагу на політичних домовленостях і угодах, а тому не зуміла розгорнути системи двосторонньої економічної співпраці з Чеською Республікою. При цьому Україна навіть запізнилась у процес економічної співпраці з країнами Центрально-Східної Європи – в Центральноєвропейську Асоціацію Вільної Торгівлі (ЦЄАВТ, англ.

Мовою – СЕФТА). Серед причин, що негативно позначились на українсько-чеському співробітництві кінця 90-х рр. ХХ ст. автори називали такі: успадковану від СРСР деформовану структуру народного господарства; недосконалу організацію влади і незавершеність розподілу функцій між гілками влади; певне дистанціонування західних країн від України після визнання її незалежності і т.п.

Українсько-чеське співробітництво 1993-2001 рр. проаналізував у своїй інформативній публікації тодішній Посол України в Чехії С. Устич. Наголосивши на загальній активізації українсько-чеського міждержавного співробітництва, автор публікації висвітлив його зміст в політичній, економічній, науково-технічній, соціальній сферах та частково в торгівлі [453].

Окремі питання українсько-чеських взаємин підняв В.Литвин у монографії „Україна: Європа чи Євразія?”. На двох десятках сторінок автор аналізує процес постсоціалістичної трансформації в Чеській Республіці і Україні та оцінює стан українсько-чеського співробітництва на період до 2004 р. Автор наголошує, що з середини 90-х років ХХ ст. в українсько-чеських відносинах склався механізм координації дій, розробки рішень та впровадження домовленостей у практику. Назвавши ряд конкретних невирішених проблем українсько-чеських відносин, В.Литвин окреслив перспективи розвитку співробітництва двох країн та наголосив на можливій важливій ролі Чехії в реалізації євроінтеграційних прагнень України [389].

З 90-х рр. ХХ ст. в м. Ужгороді почав діяти Закарпатський філіал Національного інституту стратегічних досліджень України, яким проведено ряд семінарів, оприлюднено матеріали про трансформаційні процеси в країнах Центральної Європи та висвітлено окремі з проблем двосторонніх відносин України з державами регіону, в тому числі з Чеською Республікою. Так, 9-10 червня 2004 р. в м. Ужгороді було проведено семінар „Регіональна політика Європейського Союзу після його розширення”. У семінарі взяли участь науковці і експерти академічних установ і аналітичних центрів України, Угорщини, Словаччини, Росії та Німеччини. На семінарі обговорювалось питання співробітництва України з країнами Вишеградської четвірки, що стали

членами Євросоюзу, проблеми регіональної політики ЄС після його розширення, питання Карпатського Єврорегіону, як інструменту мінімізації негативних наслідків для України розширення Євросоюзу [428].

До дослідницьких центрів, що вивчають проблеми відносин України з центральноєвропейськими сусідами належить також Інститут регіональних та євроінтеграційних досліджень (м. Ужгород). Науковці інституту разом з науковцями і експертами інших наукових центрів підготували і опублікували дослідження про вплив розширення Євросоюзу на відносини України з її центральноєвропейськими сусідами та виробили конкретні рекомендації щодо запровадження нових механізмів співробітництва країн регіону між собою [429].

Не залишились осторонь вивчення проблеми співробітництва країн Центрально-Східної Європи і науковці Ужгородського національного університету. У березні 2004 р. науково-дослідний інститут Карпатознавства УжНУ провів представницький семінар молодих вчених „Країни Центральної та східної Європи в 1944-2004 рр. : Актуальні питання історії, політології та міжнародних відносин”. Матеріали семінару опубліковані у 12 випуску історичної серії „Наукового вісника Ужгородського національного університету” за 2005 р. Із вміщених в ньому публікацій нашу увагу привернула стаття Є. Кіш про геополітичні наслідки інтеграції країн Центральної Європи до Європейського Союзу [378], Є. Макаренко про принципи стратегічного партнерства між країнами регіону та його значення для України [391], І.Устича про розвиток регіональної співпраці і транскордонне співробітництво [453] та ін. Привернула увагу й узагальнююча стаття І.Вовканича та І.Сюська про сучасний розвиток європейської системи міжнародних відносин. Зробивши аналіз із сучасної геополітичної ситуації, автори публікації відзначили роль вишеградської четвірки у розбудові нової Центральної Європи, у їх співробітництві з країнами Східної Європи, в яких політико-економічні перетворення, зокрема в Україні, затягнулись, що гальмує їх вступ до європейських структур [342].

Отже, українські дослідники піднімали практично всі складні питання постсоціалістичної трансформації в країнах Центрально-Східної Європи, відносин з Євросоюзом і НАТО та набуття рядом країн Центральної Європи членства в НАТО та Євросоюзі.

Другу групу використаних нами публікацій складають наукові праці російських вчених, які систематично досліджують трансформаційні процеси в країнах Центрально-Східної Європи. Одним з ґрунтовних узагальнюючих досліджень російських вчених є тритомне монографічне видання „Центрально-Східна Європа в другій половині ХХ століття”. У третьому томі, що складається з двох частин, дається ґрунтовна загальна характеристика трансформаційних процесів у країнах Центрально-Східної Європи протягом 90-х рр. ХХ ст. У першій частині тому проаналізовано зовнішньоекономічну політику країн регіону, перспективи їх входження в систему європейської економічної інтеграції та наслідки цих реформ для економічних відносин Росії з країнами Центрально-Східної Європи [465]. У другій частині третього тому аналізуються трансформаційні процеси по окремих країнах Центрально-Східної Європи. Зокрема в розділі „Чехія” розкривається процес політичного забезпечення реформ та їх сценарій, висвітлюється процес розпаду ЧСФР, аналізуються системні кроки реформ та підводяться підсумки [466].

Інститут світової економіки і міжнародних відносин Російської академії наук у 2003 р. опублікував колективну аналітичну монографію „Розширення Європейського Союзу на Схід: Передумови, проблеми, наслідки”, в якій висвітлюються загальні процеси розширення Євросоюзу та особливості євроінтеграції в окремих країнах. Ряд цікавих матеріалів зустрічається в монографії і щодо проблем відносин Євросоюзу з Чехією та можливого членства країни в Євросоюзі [426].

У 2005 р. російські вчені опублікували колективну монографію „Чехія і Словаччина в ХХ ст. Нариси історії”, в якій розглянуто основні тенденції розвитку названих країн. Для нас значний інтерес складає розділ П. Мельникова, в якому ґрунтовно аналізуються тенденції розвитку чеської культури в 1945-2000 рр. [399]. Значний інтерес викликали дослідження вчених

Інституту світової економіки і міжнародних відносин Російської АН. Ми використали дві монографії вчених інституту. Перша з них „Країни Центральної і Східної Європи на порозі ХХ ст.”, в якій порушено питання трансформаційних процесів у країнах регіону та висвітлено питання їх зближення і співпраці з Євросоюзом і НАТО [443]. Ще одна проблема цікавила російських вчених і турбувала тамтешніх політиків – розширення Євросоюзу на Схід. Вчені вже названого інституту Російської АН підготували і в 2003 р. опублікували 344 сторінкове дослідження „Розширення Європейського Союзу на Схід: Передумови, проблеми, наслідки” [426]. Основний мотив дослідження – стурбованість Росії просуванням Євросоюзу на Схід, що може мати негативні наслідки для економіки країни. Водночас у дослідженні аналізуються відносини ЄС з країнами Центрально-Східної Європи та прогнозуються можливі (очікувані) негативні наслідки для економіки кожної окремо взятої країни.

Загалом російські дослідники у своїх працях розглядають всі проблеми з метою їх узагальнення, виявлення причин і можливих наслідків процесів політичного, економічного і культурного розвитку країн Центрально-Східної Європи для Росії. Тому в них губляться трансформаційні процеси та співробітництво з Євросоюзом і НАТО кожної окремо взятої країни.

Третю групу використаних нами матеріалів складають публікації чеських вчених, політиків та публіцистів. Оскільки вони видрукувані українською, російською і чеською мовами, їх характеристику подаємо за мовним принципом.

Україномовних чеських публікацій відносно небагато. З них нашу увагу привернуло науково-рекламне видання „Чеська Республіка – Ваш партнер Україна”, розрахованого на активізацію українсько-чеського торговельно-економічного співробітництва. Видання відкрив вступним словом Посол Чехії в Україні К.Штідла. У збірнику наводяться відомості про країну, її промисловість, торгівлю, експортні можливості та імпорتنі зацікавленості Чехії. Крім того, в ньому рекламуються можливості конкретних чеських

промислових і торгових фірм та наводяться списки чеських фірм, які зацікавлені у розвитку спільного підприємництва в Україні [474].

З інших україномовних видань заслуговує на увагу ще одне науково-рекламне видання – „Вишеградська група – Ваш партнер”, розрахований на українські промислові та торговельно-економічні групи. У збірнику кожна країна представлена окремо. Це зручно для ознайомлення з торговельно-економічними та науково-технічними можливостями кожної окремо взятої країни. Чехія у збірнику представлена своїми промисловими, торговельно-економічними, науково-технічними та фінансовими інтересами і можливостями в Україні [333]. Не менш цікаві фактичні дані про характер, зміст, напрямки і наслідки чеських трансформаційних реформ навів прем'єр-міністр Чехії В. Клаус у статті „Десять заповідей чеської реформи”, що була опублікована в газеті „Голос України” 13 квітня 1994 р. [379].

Решта україномовних публікацій про українсько-чеське співробітництво та життя української діаспори в Чехії видруковано на сторінках діаспорних україномовних журналів „Український журнал” та „Пороги”. На сторінках журналу „Пороги ” опубліковано кілька хронік з життя місцевої діаспори [243; 244; 245], а „Український журнал” подав цікаву інформацію про „помаранчеву” революцію та її сприйняття в чеському суспільстві [473]. Крім того, „Український журнал” помістив два цікавих інтерв'ю. У першому – відомий український співак О. Скрипка наголосив на майже повній культурній відсутності України в Чехії, на низькому рівні обізнаності чехів з українською культурою, на тому, що Україна не рекламує себе, не дбає за свій міжнародний імідж [452]. У другому інтерв'ю чеський режисер і сценарист М. Магдал повідомив, що почав знімати серіал із 60 кінострічок по 7 хв. кожна про Україну і українців для чеського телебачення. Мета його праці – змінити негативний образ України і українців в чеському суспільстві [477].

Використані нами чеські російськомовні публікації нечисленні, хоча в Чехії виходить друком кілька видань російською мовою. Серед них виділяємо часопис Міністерства промисловості і торгівлі Чехії „Чеська торгівля і підприємництво”, на сторінках якого регулярно друкуються статті про стан і розвиток

економіки і зовнішньої торгівлі країни. Але при цьому вплив трансформаційних процесів у Чеській Республіці на становлення, темпи і перспективи розвитку українсько-чеського політичного і торговельно-економічного співробітництва висвітлювались лише фрагментарно. Так, наприклад, С. Чесани аналізує стан і динаміку ВВП в Чехії [472], П. Дуфек розкриває причини і хід бурхливого розвитку чеської промисловості в 2004-2005 рр. [365], Й. Семанова розглядає стан зовнішньої торгівлі Чехії в 2004-2005 рр. [437], а Й. Ганзлічкова, характеризуючи стан зовнішньої торгівлі Чехії, фрагментарно висвітлює і українсько-чеське торговельно-економічне співробітництво [349]. З інших публікацій нашу увагу привернули статті Н. Рандлової, яка, аналізуючи закон про зайнятість і працевлаштування іноземців, наводить дані і про українських заробітчан [425], а роль і місце туризму в чеській економіці та причини його стрімкого зростання проаналізували Г. Фойтіхова та Г. Чермакова [457; 469].

З інших російськомовних видань нашу увагу привернув збірник „Підприємницька діяльність в Чеській Республіці. 2005/2006”, в якому вміщено статтю про просування чеських товарів на світові ринки [419]. Крім того, на сторінках збірника видрукувані статті Й. Семанової про стан чеської торгівлі [437], Л. Штребової та А. Єнікової про членство Чеської Республіки в міжнародних економічних організаціях [481], Л. Мразової про інвестиційний клімат та заохочення інвестицій в Чехії [411] та ін. Зауважимо, що жодна із статей названого збірника не зачіпала проблем українсько-чеського торговельно-економічного співробітництва.

Використані нами чеськомовні публікації – це монографії, навчальні посібники, науково-інформативні збірники, статті в часописах, передмови та хроніки. Започаткована ще в комуністичну добу традиція вивчення радянсько-чехословацьких відносин знайшла продовження у дослідженнях чеськими вченими відносин Чеської Республіки з країнами колишнього СРСР. Вони опублікували кілька праць про особливості політичного життя Чехословаччини 1968-1990 рр. [493; 494], монографію П. Прокса про початки кризи тоталітарного режиму в Чехословаччині та його падіння [525], колективне дослідження за редакцією К. Шуфарикової про початки, хід та успіхи трансформаційних реформ в ЧСФР, згодом Чеській Республіці, до 1996 р. [532].

У 1996 р. колектив чеських науковців видав 238 сторінкове дослідження про політику безпеки Чеської Республіки. В публікації аналізуються відносини Чехії з країнами-сусідами, в тому числі з Україною, під кутом зору політичної та економічної безпеки країни. При цьому автори дослідження наголошують на важливості існування економічної і політичної стабільності України для всього Центрально-Східного європейського регіону [488]. З-поміж праць чеських дослідників інформативністю, змістовністю та аналізом стану економіки Чехії на час її входження до Євросоюзу виділяється колективна монографія „Економіка Чеської Республіки у новому просторі Європейського Союзу” [495].

При підтримці Міністерства закордонних справ Чехії було підготовлено і опубліковано монографічне дослідження М. Гада і Л. Урбана „Європейська співдружність. Основна підпора Європейського союзу” [500]. В дослідженні дано детальний аналіз всіх зусиль Чехії щодо її вступу в Євросоюз. Характер і зміст міжпартійних протистоянь, політичного життя, практичну роботу чеського уряду по реформуванню чеського народного господарства і соціальних відносин колишній прем'єр-міністр Чехії М. Земан висвітлив у своїй книзі „Піднесення і падіння чеської соціальної демократії” [222]. Проблеми історико-культурного життя української діаспори в Чехії, її статус, культурно-освітню діяльність та співпрацю з громадсько-культурними організаціями України висвітлив у своєму дослідженні В. Зілінський [538]. Оскільки назване дослідження вийшло друком в 1995 р., то питання життя і діяльності українців Чехії наступних років ми висвітлювали за україномовними діаспорними часописами „Український журнал” та „Пороги”.

Близько 20 наукових статей нами використано з часопису Міністерства закордонних справ Чехії „Міжнародна політика”. На його сторінках видруковано ряд матеріалів, що прямо стосуються місця України в регіоні Центрально-Східної Європи та світу. З числа „Міжнародних відносин” виділяємо № 4 з 1997 р., що відкривається вступною редакційною статтею „Україна – геополітичний феномен без прецеденту”. У ній наголошується, що за геополітичним розташуванням і потенціалом Україна нагадує об'єднану

Німеччину, але через поширення корупції її громадяни живуть бідно і в пошуках роботи виїждять до європейських країн [533].

В цьому ж № 4 з 1997 р. аналізуються українсько-чеські міждержавні відносини 1993-1997 рр. Автор публікації „Чеська Республіка і Україна” В.Котік наголосив, що виникнення незалежної України змінило пріоритети Чеської зовнішньої політики. Чехія не підтримала жодного рішення, яке може зашкодити суверенній Україні, успішно розвиває з нею політичне співробітництво, а з 1994 р. – торговельно-економічні відносини [504]. У цьому номері часопису вміщена стаття тодішнього посла України в Чеській Республіці, А. Озадовського „Україна і європейська інтеграція”. Посол України детально висвітлив відносини нашої країни з НАТО і Євросоюзом, дав загальний огляд політичного, торговельно-економічного і гуманітарного українсько-чеського співробітництва протягом 1993-1997 рр. та окреслив перспективи їх подальшого розвитку [519].

Крім того, на сторінках № 4 „Міжнародної політики” за 1997 р. опубліковано ще кілька насичених інформацією статей, в яких частково висвітлюються проблеми міждержавного співробітництва України з країнами Європи. Так, В. Конечні у статті „Російський погляд на Україну” зробив висновок, що Росія навіть у 1997 р. вважала суверенітет України формальним [503]. Інші два дослідники Я. Вінклер та Я. Панек у статті „Розширення СЕФТА: малі кроки чи великий скок?” розглянули діяльність і перспективи розширення Центральноєвропейської Асоціації Вільної Торгівлі (СЕФТА) і зауважили, що Україна в найближчому майбутньому на має шансів стати членом СЕФТА [535]. У цьому ж номері „Міжнародної політики” вміщено ще й статтю Ю. Зукала „Найбільші компанії Європи” з інформацією про 15 європейських компаній з капіталом 740 млрд. дол. США, що могли б інвестуватись в економіку країн Центрально-Східної Європи, в тому числі в Україну [539].

У 1998 р. № 1 „Міжнародної політики” починається з редакційної статті, в якій наголошується, що ставши членом НАТО Чеська Республіка у відносинах з Україною мусить враховувати укладені угоди між НАТО і Україною, між Україною і Чехією [529]. А Міністр закордонних справ Чехії Я. Шедіві у статті

„Стан чеської закордонної політики та її перспективи на 1998 р.” наголосив на необхідності співпраці Чехії з близькими країнами Центрально-Східної Європи, з якими вона пов’язана інтересами безпеки, господарським і культурним співробітництвом [529].

У наступні роки „Міжнародна політика” майже не публікувала матеріалів про українсько-чеське співробітництво. На його сторінках траплялися матеріали, в яких побіжно зачіпались часткові питання співробітництва України і Чехії. Так, з нагоди прийняття 12 березня 1999 р. Чеської Республіки до НАТО було видано № 4 „Міжнародної політики”. У ньому аж 9 статей розглядали різні аспекти цієї події. Всі автори в один голос підкреслювали, що членство Чехії в НАТО – гарантія її незалежності, демократичного розвитку і відкриває країні шлях до Євросоюзу [506; 512]. Інші дослідники наголошували, що НАТО, і після свого розширення на Схід, буде продовжувати співпрацювати з Україною, залучити її до участі в різних програмах, в тому числі наукових та екологічних. Вступ Чехії до НАТО на думку В.Кмеца, Л.Лукашека та Н. Пезла створює передумови для нових аспектів її співробітництва з Україною, а тому матиме для останньої політичні, економічні та гуманітарні наслідки [502; 512; 523].

„Міжнародна політика” регулярно друкувала матеріали про процеси інтеграції Чеської Республіки до загальноєвропейських структур. Так, № 1 часопису з 2002 р. опублікував матеріали, в яких аналізується чеська зовнішня політика напередодні вступу Чехії до Євросоюзу та прогнозуються очікувані позитивні і негативні наслідки цього кроку [536]. Цій же проблематиці присвячено також № 1 „Міжнародної політики” за 2004 р. В опублікованому тут інтерв’ю Міністр закордонних справ Чеської Республіки К. Свобода виділив основні пріоритети чеської зовнішньої політики на 2003 р. та окреслив основні її напрями до 2004 р. [522]. Це ж число названого часопису друкує статтю О. Піцка про рівень реалізації чеської закордонної політики [520], І. Кучерової про наслідки розширення Євросоюзу на Схід [511] для Чехії та її сусідів. Хоча у названих публікаціях прямо не йшлося про українсько-чеське міждержавне співробітництво, але в них чітко окреслені загальні принципи співробітництва Чехії з країнами Східної Європи.

Інститут міжнародних відносин Чеської Республіки видає часопис „Міжнародні відносини”. На його сторінках опубліковано ряд статей, в яких йдеться про різні аспекти регіонально-інтеграційних та євроінтеграційних процесів, політичні і торговельно-економічні відносини між країнами Центрально-Східної Європи. З-поміж них дисертантом використано статтю українських дослідників І. Сюська та І. Устича „Україна і нафта”, в якій розглядаються різні аспекти нафтової проблеми Європи, України та Росії [527] та статті окремих чеських авторів. Так, В. Котік висвітлив основні моменти розпаду радянського військово-політичного блоку [504] та чесько-російські відносини в контексті середньоевропейської політики Росії [505; 507], а І. Шлосарчік дав ґрунтовну характеристику перехідного періоду при вступі до Європейського союзу [530].

Огляд використаних праць вітчизняних та зарубіжних дослідників засвідчує, що у винятковій більшості публікацій піднімається загальні питання перебігу трансформаційних процесів в Україні і Чехії, реалізації політичних, економічних та торговельно-економічних відносин, співпраці з НАТО і Євросоюзом і т. ін. У них лише зрідка зустрічаються окремі фрагментарні відомості про характер, зміст і напрямки українсько-чеського міждержавного співробітництва. Ті нечисленні публікації, в яких згадуються та описуються українсько-чеське міждержавне співробітництво в політичній і економічній сферах, не дають достатньо інформації про характер, зміст, тенденції розвитку і перспективи українсько-чеських широкомасштабних відносин.

Тема українсько-чеського співробітництва для Чехії не є пріоритетною, не має чіткої практичної спрямованості досліджень. Особливо ця тенденція спостерігається з боку Чехії після „розлучення” з Словаччиною, коли перестав існувати безпосередній кордон між Україною і Чехією, та після вступу ЧР до ЄС. Чеські дослідники не особливо турбуються формуванням концептуальних основ українсько-чеського співробітництва, прогнозування і моделювання його розвитку. У свою чергу українські вчені лише в останні роки починають розробляти проблеми українсько-чеського співробітництва переважно в економічній сфері, а інші сфери двостороннього українсько-чеського співробітництва ще не вивчені.

ВИСНОВКИ

Дружні міждержавні українсько-чеські відносини почали складатися ще в 1919-1920 рр. але втрата Україною незалежності перервала ці відносини на тривалий час. Результатом цих дружніх відносин було створення Чехословаччиною майже ідеальних умов для повнокровного життя в Чехословаччині численної української політичної і культурної еміграції 20-30-х рр. ХХ ст.

Новітній етап українсько-чеських міждержавних відносин розпочався із здобуттям Україною в грудні 1991 р. незалежності. Але прямі українсько-чехословацькі міждержавні контакти розпочались ще у вересні 1990 р. Справжньою датою початків складання українсько-чехословацьких відносин вважається 16 липня 1990 р., коли Верховна Рада України ухвалила Декларацію про державний суверенітет України. Зразу ж контакти між Україною і ЧСФР пожвавішали та набули більш-менш чітких обрисів, бо 27 листопада 1991 р. було підписано Протокол про співробітництво між міністерствами закордонних справ двох країн. З підписанням Протоколу закінчилась одностороння орієнтація ЧСФР на СРСР. Але всі українсько-чесько-словацькі договори, угоди, протоколи до ухвали Акту про державну незалежність 24 серпня 1991 р. мали обмежену дію, бо УРСР залишалась складовою частиною СРСР.

Отже, час з 16 липня 1990 р. по 1 грудня 1992 р. можемо характеризувати як перший етап формування українсько-чесько-словацьких міждержавних відносин, що для ЧСФР було характеризувалися: 1). Швидкими і радикальними політичними реформами; 2). Усуненням від влади колишньої партійно-державної номенклатури від формування владних інститутів; 3). Рішучими економічними реформами з початком приватизації державного майна. Для України перший етап формування українсько-чесько-словацького міждержавного співробітництва характеризувався:

1). Жорсткими політичними протистояннями; 2). Гальмуванням реформ і процесів демократизації країни; 3). Невміло і недбало проведеними економічними реформами; 4). Повним розбалансуванням народного

господарства країни; 5). Політичним і енергетичним тиском Росії; 6). Розміщенням на території країни ядерної зброї; 7). Прохолодними відносинами з країнами Заходу.

Хоча українсько–чесько–словацьке міждержавне співробітництво кінця 1991-1992 рр. важко назвати успішним, дружні відносини між країнами поволи розвивались. ЧСФР була зацікавлена у дружніх взаємовідносинах з Україною через поставки до країни української сировини і металопродукції та сподіванням на погашення української заборгованості за „Ямбурзькою” угодою. Правлячі кола ЧСФР не напружували відносин з Україною через „Ямбурзький” борг, бо країна стояла на порозі роз’єднання, а Чехія і Словаччина великого значення надавали визнанню їх незалежності Україною.

Українсько–чесько–словацькі відносини кінця 1991-1992 рр. мали дружній характер, а міждержавне співробітництво зосередилось на політичних відносинах. Економічні питання піднімались дуже рідко і то у вигляді пропозицій на перспективу. Через невдалу політику і законодавчу діяльність та відтягування політичних і економічних реформ, не дивлячись на підтримку ЧСФР, Україна втратила можливість стати членом Вишеградського блоку, Центральноєвропейської ініціативи (ЦЄІ) та Центральноєвропейської зони вільної торгівлі (ЦЕВТА – англ. CEFTA).

Серед чинників, які позначились на недорозвиненості українсько–чесько–словацького міждержавного співробітництва в 1991-1992 рр. виділяємо такі:

1). Непідготовленість українського суспільства та політичної еліти до державотворчих дій, що викликало тривале тупцювання на місці та гальмування політичних і економічних реформ;

2). Розбалансованість української економіки, що засвідчується 44,9 % паливно-енергетичного та металургійного комплексів у структурі виробництва в 1992 р.;

3). Союз України з Росією та країнами СНД;

4). Невизначеність зовнішньої політики України;

5). Довготривалий процес прийняття Конституції України;

6). Недосконала організація державної влади в Україні на відміну від Чеської Республіки, в якій реформування влади відбулося з прийняттям закону про люстрації. Влада в Чехії формувалась новими політичними силами і кадрами, а в Україні – перефарбованими комуністами і партійно-радянською номенклатурою;

7). Значне відставання України від ЧСФР у реформування суспільства і економіки;

8). Орієнтація ЧСФР на вступ до НАТО і Євросоюзу та переведення своєї „східної політики” до другорядних завдань;

9). Нелегальна трудова міграція українців до ЧСФР та ін.

Упродовж періоду формування українсько-чесько-словацького співробітництва домінувало політичне співробітництво, а економічне співробітництво між Україною і ЧСФР було незначним і відбувалось в традиціях радянської торгівлі (бартер). Основним прорахунком української дипломатії тих років було те, що вона майже не доклала зусиль, щоб Україна стала стратегічним партнером ЧСФР, країни, яка успішно зближувалась з НАТО і Євросоюзом.

Після того, як 1 січня 1993 р. Чеська Республіка стає незалежною державою, в міждержавних українсько-чеських відносинах 1993-1999 рр. починається перший етап співробітництва України і Чехії. Для нього характерні політичні негаразди і економічні труднощі в Україні. Швидкий розрив Чехією торговельно-економічних і політичних відносин з колишніми партнерами по Раді економічної взаємодопомоги (РЕВ) мали негативний вплив на розвиток українсько-чеського співробітництва. Але саме в 1993 р. починають формуватися правові, торгово-економічні та політичні і гуманітарні підмурки українсько-чеських взаємовідносин. Це проявлялось: 1) в активізації контактів державно-політичних органів влади; 2) в обміні делегаціями; 3) в кількості укладених договорів, угод і підписаних протоколів. Серед них своєю важливістю виділялась Угода між урядами України і Чехії про торговельно-економічне і науково-технічне співробітництво від червня 1993 р.

Після виборів Президента України в 1994 р., зовнішньополітична орієнтація країни почала мінятись. До президентських виборів в основу зовнішньої політики було покладено принцип „балансу сил” з орієнтацією на інтеграцію в Євросоюз і НАТО. Після президентських виборів зовнішньополітичний курс України було змінено. Нова концепція зовнішньої політики України „мосту між Заходом і Сходом” проголошувала проведення прагматичної політики та передбачала зближення з Росією та країнами СНД.

Не дивлячись на зміну курсу зовнішньої політики, Україна і Чехія розвивали свої відносини. Вже в квітні 1995 р. між країнами було укладено Договір про дружні відносини і співробітництво, що складався з 24 статей.

Це був широкомасштабний міжнародний договір, що заклав створення основ юридично-правової бази відносин України і Чехії. Він був першим широкомасштабним договором України з іншою державою. У ньому, як і в більшості українсько-чеських договорів, угод і протоколів, переважала політична складова. Очевидно це було виправдано, бо політична складова українсько-чеських відносин сприяла стабілізації політичних відносин всіх країн Центрально-Східної Європи.

Динамічне зростання обсягів українсько-чеської торгівлі почалося наприкінці 1995 р., від створення 14-15 грудня 1995 р. українсько-чеської Комісії з питань торговельно-економічних відносин, і продовжувалось до 2000 р. З початком роботи Комісії посилилась економічна і соціальна складові українсько-чеського співробітництва. Між торговельно-економічними партнерами почався обмін інформацією про обсяги взаємної торгівлі, який виявив помітні розходження в статистичних даних про обсяги двосторонньої торгівлі. Ця проблема українсько-чеських відносин не була вирішена і в 2005 р.

На початку 1996 р. було виявлено значне відставання договірно-правової бази українсько-чеського співробітництва від стандартів Євросоюзу. Вирішення названої проблеми здійснювалось двосторонніми консультаціями, візитами, переговорами. Їх кількість помітно зросла в 1997 р. Серед них виділявся своєю результативністю візит Президента Чеської Республіки

В. Гавела 30 червня – 2 липня 1997 р. до України. У ході переговорів було підписано ряд угод з урядом України, зокрема:

- а). Про скасування подвійного оподаткування;
- б). Про попередження податкових ухилень на прибутки і майно;
- в). Про платежі соціального характеру;
- г). Про співробітництво в галузі атомної енергетики;
- д). Про авіаційний і автомобільний транспорт і т. ін.

Загалом було підписано 8 угод.

Наступні 1996-1997 рр. були плідними для української дипломатії в розширенні договірно-правової бази українських відносин. Економічна складова українсько-чеського співробітництва помітно посилилась у 1998 р. Цьому сприяли переговори Міністра закордонних справ України 8-9 березня 1998 р. з державним керівництвом Чехії про збільшення обсягів двосторонньої торгівлі. Крім того, було укладено низку договорів, які засвідчили вироблення системи міждержавної правової бази співробітництва двох країн, яка на початок 2000 р. складала 33 договірно-правові акти економічного характеру, в тому числі 19 – на урядовому рівні. Все це почало давати практичні результати у наступні роки, а в 2000 р. проявилось:

- 1). У наданні Чехією кредитних ліній на фінансування реконструкції ряду українських підприємств;
- 2). У зростанні імпорту Україною чеських товарів;
- 3). У налагодженні спільного виробництва нових матеріалів;
- 4). У співробітництві по розвитку кольорової металургії в Україні;
- 5). У спільному створенні новітньої авіаційної техніки;
- б). У розробці новітньої медичної техніки та інструментів і т. ін. Але при цьому наприкінці 1999 р. відбулось падіння обсягів двосторонньої торгівлі між Україною і Чехією у порівнянні з 1998 р. Це було спричинено закінченням на початку 1999 р. поставок чеського обладнання на українські АЕС, пластмасових виробів і т. ін.

Аналіз даних за 1993-1998 рр. виявив ряд негативних для України показників у торгівлі з Чехією. Одна з них – переважання чеського експорту в

Україну над чеським імпортом з України. За даними української статистики дефіцит зовнішньої торгівлі України з Чехією протягом 1995-1998 рр. складав 210,3 млн. дол. США. За даними чеської сторони Чехія мала негативне торговельне сальдо з Україною протягом вказаного часу у 206,2 млн. дол. США. Розбіжності чеських і українських даних про обсяги взаємного товарообігу важко пояснити лише розбіжностями ведення підрахунків. Очевидно поширення набрали і нелегальні, необліковані поставки товарів в обидві країни. Незважаючи на загальне падіння товарообігу між країнами, Україна в 1999 р., за українськими даними, вперше вийшла на позитивний торговельний баланс у торгівлі з Чехією.

Українсько-чеське міждержавне співробітництво 1993-1999 рр. мало певні труднощі з „Ямбурзьким” боргом України, але загалом розвивалось безпроблемно, як комплекс дружніх і партнерських відносин. Чехія підтримувала Україну, бо державне керівництво вважало, що сам факт існування незалежної України – гарантія незалежності Чехії. Через труднощі у відносинах з Росією і країнами СНД Україна фізично не встигала розгорнути свої широкомасштабні відносини з Чехією, країнами СЕФТА та Вишеградської четвірки. Відставанням України в трансформаційних процесах від Чехії було спричинено рядом чинників, зокрема:

- 1). Стереотипом української політичної еліти, яка вважала, що держава має будувати свої відносини у першу чергу з великими країнами, союзами і блоками;

- 2). Ідеологічною і політичною зашореністю депутатів Верховної Ради України та членів українських урядів, які і в нових умовах дотримувались основних принципів радянського політичного і економічного будівництва.

Загалом в етапі українсько-чеського міждержавного співробітництва 1993-1999 рр. виділяємо три періоди:

- 1). Перший – 1992-1995 рр., коли в українсько-чеському співробітництві переважала політична складова;

2). Другий – 1996-1997 рр., що характеризувався пришвидшеною розробкою і ухвалою договірно-правових актів переважно економічного характеру та встановленням клімату довір'я між Україною і Чехією;

3). Третій – 1998-1999 рр. – час домінування економічної складової українсько-чеського співробітництва. Торговельні відносини переростають в економічне співробітництво з реалізацією численних конкретних проектів реконструкції старих підприємств в Україні та створення спільних українсько-чеських підприємств.

Другий етап українсько-чеського міждержавного співробітництва охоплює 2000-2003 рр. Саме в ці роки Чехія успішно співпрацювала з Євросоюзом і готувалася до вступу до нього у листопаді 2003 р. Одержавши підтримку виборців (77 %) на референдумі про вступ до Євросоюзу, всі чеські державні інститути розширювали свої контакти з ЄС. Стабільна внутрішньополітична ситуація і високі темпи зростання економіки зробили Чехію привабливою для іноземних інвестицій, що у 2000 р. досягли 2244 дол. США на одну людину.

Другий етап (2000-2003 рр.) в Україні – час гострих політичних протистоянь, в результаті яких значно посилились повноваження президента Л. Кучми. Політичні протистояння 2000-2001 рр. та тиск лівих сил спричинили відставку праволіберального уряду В. Ющенка 26 квітня 2001 р. Весняні парламентські вибори 2002 р., не дивлячись на перемогу національно-демократичних сил, посилили особисту владу Л. Кучми через створення у парламенті кланово-олігархічної фракції („партії влади”). За цих умов головою уряду став В. Янукович, який на словах заявляв про підтримку євроінтеграційних прагнень України, але на практиці рух до Євросоюзу було призупинено. Україна в 2000-2003 рр. знаходилась на узбіччі політичних і економічних трансформаційних процесів.

З відмовою 23 травня 2002 р. від політики „багатовекторності” і позаблоковості, Україна пішла на зближення і співробітництво в НАТО, але недостатньо активно зближувалась з Євросоюзом. Причини цього – не лише

непослідовність українських трансформаційних реформ, а й пряме її бойкотування лівими і проросійськими силами у Верховній Раді.

Таким чином Чехія і Україна у 2000-2003 рр. знаходились на різних рівнях політичного, економічного і суспільного розвитку. Сповільнення чи активізація українсько-чеського міждержавного співробітництва залежало:

- 1). Від рівня узгодженості і відповідності нормативно-правових актів Чехії стандартам Євросоюзу;
- 2). Від рівня підготовленості українсько-чеських договірно-правових актів, які регулювали співробітництво;
- 3). Від результатів парламентських виборів в Чехії та Україні;
- 4). Від рівня домовленостей двох країн про погашення „Ямбурзького” боргу України і т. ін.
- 5). Від рівня співпраці кожної з країн з Євросоюзом.

Наближення терміну набуття Чехією членства в Євросоюзі вимагало денонсації всіх нормативно-правових актів укладених Чехією з третіми країнами, в тому числі з Україною, положення яких не відповідали нормативно-правовим актам Євросоюзу. У зв'язку з цим виникла необхідність узгодити і поновити українсько-чеську договірно-правову базу широкого міждержавного співробітництва з нормативно-правовою базою Євросоюзу. Особливо активною в цьому була Україна, яка протягом року передала Чехії 10 проектів правових актів для погодження. У зв'язку з цим український уряд намітив рід конкретних заходів:

- 1). Погодити з Чехією торгові пропозиції на 2002 р.
- 2). Підписати договір про вільну торгівлю між Україною і Чехією;
- 3). Укласти нові угоди про науково-технічне співробітництво, метрологію, залізничний транспорт, туризм та ін.;
- 4). Налагодити прямі зв'язки промислових підприємств двох держав;
- 5). Заохочувати створення спільних українсько-чеських підприємств.

Водночас у 2002 р. певне напруження в українсько-чеських відносинах привнесив „Ямбурзький” борг України. Зволікання України у вирішенні погашення боргу вимусило Чехію перевести питання його погашення в

політичну площину. Голова уряду Чехії М. Земан переніс свій візит до України з січня 2002 р. на невизначений термін. У зв'язку з наближенням терміну вступу Чехії до Євросоюзу, Чехія запропонувала Україні денонсувати чотири українсько-чеські договори, а в жовтні 2003 р. вона в односторонньому порядку денонсувала ще й Угоду про торговельно-економічне українсько-чеське співробітництво від 1994 р.

У торговельно-економічних відносинах двох країн загалом домінували позитивні тенденції. При зростанні загальних обсягів торгівлі, Україна у 2003-2005 рр. мала негативне торговельне сальдо у торгівлі з Чехією. Але при цьому покращала структура українського експорту за рахунок промислових виробів, транспортних засобів і напівфабрикатів. Саме у 2002-2003 рр. Україна увійшла до числа 15 країн, які були пріоритетними щодо чеського експорту.

З невирішених питань українсько-чеського торговельно-економічного співробітництва залишались не розв'язаними:

- 1). Українська заборгованість за „Ямбурзькими” угодами;
- 2). Запровадження Чехією захисних санкцій на поставки з України до Чехії залізної руди та металопродукції;
- 3). Запровадження Чехією захисних санкцій і антидемпінгових розслідувань щодо поставок українських вогнетривів;
- 4). Використання можливостей науково-технічного співробітництва двох країн.

Крім того, залишалось невирішеним питання культурного і гуманітарного співробітництва двох країн, що 11 років поспіль були майже повністю відсутні. Лише у 2002-2003 рр. Україна спромоглась на проведення окремих акцій, які були направлені на покращання образу нашої країни в чеському суспільстві.

Отже, у 2000-2003 рр. Україна у зовнішньополітичних відносинах поступово переходить до орієнтації на Євросоюз і НАТО. Цьому сприяло і українсько-чеське міждержавне співробітництво, у ході якого було визначено:

- 1). Основні напрямки поглиблення і вдосконалення двосторонніх відносин;

- 2). Шляхи погодження спільних дій на міжнародній арені, в тому числі в Центрально-Східній Європі;
- 3). Механізми регулярних політичних консультацій;
- 4). Шляхи розширення взаємної торгівлі;
- 5). Правові аспекти створення спільних українсько-чеських підприємств і компаній.

Вступ Чехії до Євросоюзу – відбувався за умов внутрішньополітичної стабільності в країні. Набуття Чехією членства в Євросоюзі підтримували майже всі чеські політичні сили. А завершальну процедуру інтеграції Чехії до Євросоюзу успішно здійснив лівоцентристський уряд В. Шпідли. Для Чехії почався третій етап інтеграції до Євросоюзу. В країні почали набувати визначального характеру зразки європейської демократії, ринкової економіки та високих соціальних стандартів. У цих умовах чеські політичні сили вели лише дискусії довкола зовнішньої політики країни та торговельно-економічних і соціально-культурних наслідків членства Чехії в Євросоюзі.

Ще у 2003 р. Чехія виробила програму економізації своєї зовнішньої політики. Програма дала результати вже у 2004 р. На кінець року Чехія мала вже позитивне торговельне сальдо понад 1,4 млрд. євро, а в 2005 р. – 3,05 млрд. євро. На цьому фоні торговельно-економічне українсько-чеське співробітництво виглядало благополучно, бо загальний товарообіг між країнами за українськими даними зріс на 14 % проти 2004 р., а за чеськими даними – на 13,5 %. Очевидно, що на кінець 2004 р. між країнами було досягнуто домовленостей щодо методики ведення підрахунків взаємних поставок товарів, призупинення нелегальних поставок, бо вперше за всі роки українсько-чеської торгівлі українські і чеські дані повністю співпали.

Загалом Чехія протягом 2004-2006 рр. досягла позитивних результатів у зовнішньополітичній діяльності: а). У становленні інституційних структур і механізмів в діалозі з Євросоюзом; б). У поступовій інтеграції країни до єдиного ринку і політичної системи Євросоюзу.

На відміну від Чехії внутрішньополітичне життя в Україні постійно загострювалось. Коли Верховна Рада 20 квітня 2004 р. ратифікувала Договір

про створення єдиного економічного простору (ЄЕП), то вона засвідчила зміну орієнтації з Євросоюзу на Росію і СНД. Це викликало гострі дискусії в українському суспільстві. Євросоюз на цей крок України відреагував заявою, що створення ЄЕП викликає певні перешкоди Україні щодо вступу в Євросоюз і СОТ та зашкодить торговельно-економічним відносинам з Євросоюзом.

Особливо загострилась політична ситуація в країні у зв'язку з виборами Президента України та фальсифікацією результатів виборів. Обрання В. Ющенка президентом сприяло зближенню позицій України і Чехії. Уряди національно демократичних сил України протягом 2005 р. успішно співпрацювали з Євросоюзом, що засвідчив самміт „Україна–Євросоюз” 1 грудня 2005 р. У внутрішньополітичній діяльності помаранчеві уряди орієнтувались на підтримку національного виробника, на просування українських товарів на зовнішні ринки.

Отже, українсько-чеське міждержавне співробітництво 2004-2005 рр. відбувалось за умов політичної і економічної стабільності Чехії та гострих політичних протистоянь в Україні. При цьому в обох країнах відбувалось помітне зростання ВВП, розширювались торговельно-економічні зв'язки та політичне українсько-чеське співробітництво. Наближення кордонів ЄС до України сприяло проникненню загальнодемократичних ринкових відносин, несло в собі нові виклики і проблеми в українсько-чеському співробітництві. З травня 2004 р Чехія почала запроваджувати систему обмежень щодо ряду видів української продукції. Хоча це не позначилось на загальних обсягах українсько-чеської торгівлі, але внесло певну напругу у відносини між Україною і Чехією. Запровадження обмежень та антидемпінгові розслідування щодо української металопродукції і виробів хімічної промисловості негативно позначились на обсягах їх поставок до Чехії. У результаті наша держава за українськими даними у 2004 р. мала негативне торговельно-економічне сальдо у 131,7 млн. дол. США, а у 2004 р. – 217,1 млн. дол. США.

У 2005 р. Україна визнала, що її вступ до СОТ та інтеграція до регіональних об'єднань можуть пом'якшити наслідки членства Чехії в Євросоюзі у двосторонньому торговельно-економічному співробітництві. Щоб

уникнути подальших несподіванок, Україна прагнула підписати з Чехією угоду про вільну торгівлю, або договір про перспективне торговельно-економічне партнерство, які б закріпили стабільність українсько-чеського співробітництва. Успішному українсько-чеському співробітництву заважало ряд перешкод, зокрема:

- 1). Сировинно-металургійна структура українського експорту, що складала 55 % всього українського експорту до Чехії;
- 2). Недосконала система відшкодування ПДВ в Україні;
- 3). Неузгодженість механізмів реалізації чеських кредитів Україні на імпорт товарів у Чехії.

Включення України в зону безпосередньої взаємодії з Євросоюзом потребувало виробити механізми, які б принесли вигоди нашій державі. Цьому сприяла Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки про економічне, промислове і науково-технічне співробітництво. Вона заклала належну правову основу діяльності двосторонньої Комісії з економічного, промислового і науково-технічного співробітництва.

Щоб надолужити значне відставання від Чехії, Україні потрібно було чітко визначити пріоритети та інтереси, прискорено модернізувати виробництво та навчитись захищати національні інтереси. Щоб уникнути можливих негативних наслідків вступу Чехії до Євросоюзу, Україна намагалась підписати і ратифікувати Угоду з ЄС щодо торгівлі сталеливарною продукцією, зменшити вивіз сировини та вивчити групи товарів, до яких Чехія та Євросоюз застосовують режим безмитної торгівлі.

Поліпшення українсько-чеського торгово-економічного співробітництва вимагало:

- 1). Адаптації українських законів до вимог СОТ;
- 2). Вдосконалення нетарифного регулювання як експорту так імпорту;
- 3). Ліквідації технічних бар'єрів розвитку двосторонньої торгівлі;
- 4). Створення ефективної системи інформації про українсько-чеське торговельно-економічне співробітництво;

5). Ефективного використання інвестиційних та інноваційних можливостей Чехії у виробничу сферу України.

У різних сферах українсько-чеського торговельно-економічного співробітництва у 2004-2005 рр. виявилось ряд недоробок, зокрема таких:

- 1). „Ямбурзький” борг та зволікання його вирішення Україною;
- 2). Несвоєчасне використання кредитних ліній українськими імпортерами чеських товарів;
- 3). Погрози антидемпінгових розслідувань та їх запровадження щодо цінової політики експорту українських товарів до Чехії;
- 4). Переважно сировинна і металургійна структура українського експорту до Чехії;
- 5). Потік українських заробітчан та їх статус у Чехії.

Культурне українсько-чеське співробітництво у 2004-2005 рр. було незначним, суперечливим, часто через пропаганду російською мовою. Українську культурну присутність в Чехії виражала нечисленна українська діаспора, а не державно-українські мистецькі, творчі колективи і заклади.

Загалом в умовах членства Чехії в Євросоюзі українсько-чеське міждержавне співробітництво 2004-2005 рр. характеризувалось подальшим його поглибленням і розвитком. Початок модернізації ряду українських підприємств, що велись за рахунок поставок новітньої чеської техніки і технологій, позначились на загальних показниках українсько-чеської торгівлі. Тому в 2003-2005 рр. вперше з часів незалежності Україна мала значний негативний торговий баланс у торгівлі з Чехією.

Вступ Чехії до Євросоюзу мав для України як позитивні так і негативні наслідки. Щоб мінімізувати можливі негативні наслідки Україна прагнула:

- 1). Підписати і ратифікувати Угоду між Україною і Євросоюзом щодо торгівлі українськими сталеливарними виробами;
- 2). Зменшити вивіз сировини;
- 3). Вивчити перелік груп товарів, до яких Євросоюз і Чехія застосовують режим безмитної торгівлі.

Водночас відповідні економічні служби України з'ясували, що поліпшення українсько-чеського торговельно-економічного співробітництва можливе:

- 1). При вдосконаленні митного регулювання експорту-імпорту;
- 2). При адаптації української нормативно-правової бази до вимог СОТ;
- 3). При вдосконаленні нетарифного врегулювання взаємної торгівлі двох країн;
- 4). При ліквідації технічних бар'єрів розвитку двостороннього торговельно-економічного співробітництва;
- 5). При створенні ефективної системи інформації про стан і перспективи українсько-чеського торговельно-економічного співробітництва;
- 6). При умілому використанні інвестиційних можливостей Чеської Республіки в українське виробництво.

Вступ Чехії до Євросоюзу зумовив розвиток таких процесів, як:

- 1). Активну адаптацію Чехії в суспільно-політичні та економічні відносини Євросоюзу;
- 2). Дотримання Чехією спільної з Євросоюзом позиції в економічних і політичних стосунках з країнами-нечленами, в тому числі з Україною;
- 3). Повне входження Чехії до митно-тарифного союзу Євросоюзу;
- 4). Утвердження європейських зразків демократії;
- 5). Проникнення і поширення поставок продукції чеського виробництва на ринки Євросоюзу;
- 6). Погодження зовнішньої політики Чехії з принципами і вимогами Євросоюзу;
- 7). Становлення ефективних і успішних інституційних структур та механізмів постійного діалогу Чехії з структурами Євросоюзу.

Тим часом з 2002 р. в Україні точились гострі політичні дискусії між противниками і прихильниками Євросоюзу. Противники Євросоюзу відстоювали співробітництво України з ЄЕП та входження до його структур, бо це дасть доступ до російських енергоносіїв та нібито сприятиме вступу України до Євросоюзу.

Незважаючи на позитивні зрушення в експортній політиці у 2004-2005 рр., Україною так і не було:

- 1). Створено системи інформаційної підтримки експорту;
- 2). Налагоджено повноцінної сертифікації українських промислових виробів. Із 8 тис. національних і міжнародних стандартів Україна гармонізувала з міжнародними і європейськими стандартами лише 1400;
- 3). Застосовано пільгових ставок імпортного податку на нове устаткування і технології;
- 4). Усунуто сильного податкового тиску на промислове і сільськогосподарське виробництво.

У результаті історичного і теоретико-методологічного аналізу українсько-чеського міждержавного співробітництва 1991-2005 рр. дисертант прийшов до ряду узагальнень:

- 1). Загальні трансформаційні процеси в Чехії відбувались значно швидше ніж в Україні, бо їх проведення підтримувала більшість чеського суспільства та провідні політичні сили країни;
- 2). Трансформаційні процеси в Україні відбувались суперечливо, повільно, непослідовно, бо українське суспільство було не готове до радикальних суспільно-економічних перетворень, а ліві політичні сили гальмували і бойкотували їх проведення. Це спричинило загальне відставання реформування і розвитку суспільно-економічних відносин та демократизації суспільства України від Чехії принаймні на 15 р.;
- 3). Правовою базою співробітництва Чехії з Євросоюзом була Європейська Угода, яка декларувала прагнення країн вступити до Євросоюзу;
- 4). Правовою базою співробітництва України з Євросоюзом була Угода про співробітництво між ними, яка не декларувала прагнення вступу нашої країни до Євросоюзу;
- 5). Україні було вкрай необхідно трансформувати організаційно-управлінську та інституційну систему регулювання зовнішньоекономічного співробітництва, використати міжнародне кооперування, стимулювати зовнішні інвестиційні проекти і програми;

6). Хоча суспільно-економічні і політичні перетворення в Чехії і Україні відбувались різними темпами, обидві сторони усвідомили необхідність перебудови українсько-чеського міждержавного співробітництва і торговельно-економічних зв'язків та їх адаптації до норм і вимог Євросоюзу;

7). Скасування Євросоюзом у 1995 р. митного обкладення по основній номенклатурі промислових виробів, завезених із Чехії, а в 1997-1998 рр. – поширення безмитного режиму на ввіз „чутливої продукції” (металу і текстилю), усунуло системні обмеження на шляху чеського експорту до країн Євросоюзу. Єдиним збереженим обмеженням чеського експорту було оподаткування великовантажних перевезень, які були скасовані вже у 2002 р.;

8). Україна прагнула розвивати торгівлю, кооперацію і кооперування по лінії „Україна – Чехія – Євросоюз”, які б залучили нашу країну до єдиного технологічного процесу і позитивно вплинули на її економічний розвиток;

9). Перспективними галузями українсько-чеського інвестиційно-виробничого співробітництва було машинобудування, важка промисловість, хімічна промисловість, легка і харчова промисловість, будівельний комплекс, транспортні комунікації і т. ін. Вони у перспективі забезпечать заміщення дорогої імпортової продукції товарами власного виробництва і поступового виходу з ними на міжнародні ринки. Для реалізації цього Україна має потужну сировинну і виробничу базу, висококваліфіковані і досвідчені кадри та кооперацію і кооперування з науково-технічними закладами;

10). Вирішальним фактором розширення масштабів і удосконалення товарної структури торгівлі Чехії з Євросоюзом виступав західний капітал, інвестований у промислове виробництво країни. Підприємства з іноземним капіталом у зовнішньоторговому обороті забезпечували 70-80 % сукупного експорту Чехії.

11). Після вступу Чехії до Євросоюзу для України було важливим зміцнити зовнішньоекономічні зв'язки з Чехією, утримати і зміцнити позиції українських експортерів на чеському ринку;

12). У 2004-2005 рр., після входження Чехії до Євросоюзу, українсько-чеське торгово-економічне співробітництво мало чітку тенденцію до посилення

інвестиційно-виробничого співробітництва двох країн, до кооперації, кооперування і створення спільних українсько-чеських підприємств.

Список використаних джерел і літератури

I. Неопубліковані джерела

1. Управління державного архіву Міністерства закордонних справ України

1. Багатосторонні політичні взаємовідносини. Колективна безпека (загальне). Нарада з питань безпеки та співробітництва в Європі (загальне). (24.06.1993 – 12.12.1993) // Управління політичного аналізу та планування . – Інв. № 70.13.180. – 132 арк.
2. Виступи Міністра закордонних справ України А.М. Зленка по політичних питаннях (жовтень 1992 р.) // загальний секретаріат. – Інв. № 6885. – 31 арк.
3. Встановлення двосторонніх відносин (21.01. – 14.12.1992 р. // Загальний секретаріат. – Інв. № 6927. 609/5. – 246 арк.
4. Встановлення дружніх зв'язків (10.04. – 24.06. 1991 р.) // Загальний секретаріат. – Інв. № 6854. – 21 арк.
5. Загальноєвропейський процес. Заходи по включенню до нього України (12.02 –20.12. 1992 р.) // Загальний секретаріат. – Інв. № 6886–110/1. – 85 арк.
6. Записи бесід, щоденники Міністра (27.09 – 17.12.1993 р.)// Секретаріат Міністра. – Інв. № 6971.030. – 80 арк.
7. Звіт про роботу МЗС та його підрозділів (07.02 – 24.12.2003 р.) // Управління політичного аналізу та планування (07.02 – 24.12.2003 р.). – Інв. № 7006.066. – 56 арк.
8. Інформаційна робота по країнах (07.01 – 30.12.1991 р.) // Загальний секретаріат. – Інв. № 6823. – 54 арк.
9. Концепція національної безпеки і воєнна доктрина України: офіційні документи і заяви з питань забезпечення національної безпеки, воєнної політики та роззброєння (3.02.1999 – 16.11. 1999 р.)// Центр запобігання конфліктів. – Інв. № 7011. 112. – 149 арк.

10. Наукове співробітництво (26.01 – 14.12.1991 р.) // Управління культурного та гуманітарного співробітництва. – Інв. № 6933. 890. – 20 арк.
11. Перебування іноземних делегацій (7.01 – 30.12.1991 р.) // Управління державного протоколу. – Інв. № 6822. – 30 арк.
12. Перебування іноземних делегацій та офіційних осіб в Україні (12.01.1992 – 24.06. 1993 рр.). – Т.1 // Управління державного протоколу. – Інв. № 7253 (142/1). – 164 арк.
13. Перебування іноземних делегацій та офіційних осіб в Україні (29.06 – 07.12.1993 р.). Т.2 // Управління державного протоколу. – Інв. № 7254(142/2). – 101 арк.
14. Перебування іноземних делегацій та офіційних осіб в Україні. Список особового складу (08.01 – 21.10.1992 р.)// Управління державного протоколу. – Інв. № 6887. – 302 арк.
15. Перебування урядових делегацій за кордоном (06.07 – 29.10.1993 р.) // Управління державного протоколу. – Інв. № 7252. 142. – 9 арк.
16. Питання культури (08.01 – 2.10. 1992 р.) // Управління культурного та гуманітарного співробітництва. – Інв. № 6897. 194/087/5. – 23 арк.
17. Питання культури (12.07 – 30.12.1993 р.) // Управління культурного та гуманітарного співробітництва. – Інв. № 7224. 194/087/5. – 46 арк.
18. Питання культурних зв'язків із закордоном (загальне). – Т.1. (21.01 – 14.12.1992 р.) // Управління культурного та гуманітарного співробітництва. – Інв. № 6932 (800). – 25 арк.
19. Питання культурних зв'язків із закордоном (загальне). – Т.1. (14.01 – 27.07.1993 р.) // Управління культурного та гуманітарного співробітництва. – Інв. № 7229 (800). – 160 арк.
20. Питання культурних зв'язків із закордоном (загальне). – Т.2. (03.08 – 30.12.1993 р.) // Управління культурного та гуманітарного співробітництва. – Інв. № 7230 (800). – 186 арк.
21. Питання освіти (05.02 – 12.07.1993 р.) // Управління культурного та гуманітарного співробітництва. – Інв. № 7222 (194/087/4). – 33 арк.

22. Політичні питання (загальне) (10.01 –10.02.1992 р.) // Загальний секретаріат. – Інв. № 6886. – 50 арк.
23. Політичні питання: Концепція зовнішньої політики України (27.09 – 18.12.1993 р.) // Загальний секретаріат. – Інв. № 6973. 110. – 169 арк.
24. Угоди з питань культурного співробітництва та їх виконання (03.02 – 28.12. 1993) // Управління культурного та гуманітарного співробітництва. – Інв. № 7231 (801). – 128 арк.
25. Українці за межами України (22.02 – 13.04.1993 р.). – Т. 1. // Управління культурного та гуманітарного співробітництва. – Інв. № 7216 (169). – 101 арк.
26. Українці за межами України (3.05 – 19.12.1993 р.). – Т. 2. // Управління культурного та гуманітарного співробітництва. – Інв. № 7217 (169). – 109 арк.

2. Поточний архів Посольства України в Чеській Республіці

27. Договір між Україною і Чеською Республікою про правову допомогу в цивільних справах //Справа № 203–018 від 28.05. 2001 р. – 5 с.
28. Договір про дружні відносини і співробітництво між Україною і Чеською Республікою // Справа № 203–101 від 26. 04.1995. – 8 с.
29. Звіт про участь Прем'єр-міністра В.Ф. Януковича в зустрічі глав урядів Вишеградської групи (м. Тале, Словаччина, 25 червня 2003 р.) // Справа № 61313 – 11.02484 від 10.09.2003 р. – 8 с.
30. Інформація про діяльність громадських організацій „Адра”, „Каратіс” та чеського благодійного фонду „Товариство допомоги” // Справа № 228 від 20.03.2001. – 5 с.
31. Інформація про зустріч Міністра закордонних справ України А.М. Зленка з головою уряду Чеської Республіки В. Шпідлюю // Справа № 01–16/133 від 10.05.2003 р. – 3с.
32. Інформація про українсько-чеське культурне співробітництво за період 11 місяців 2000 р. // Справа № 55 від 10.12.2000 р. – 13 с.

33. Інформація про четверте засідання українсько-чеської Робочої групи з питань торгівлі // Справа № 02–05/158 від 10.06.2003 р. – 7 с.
34. Інформація про фестиваль українського мистецтва „11 років мовчання” // Справа № 45 від 27.11.2000. – 4 с.
35. Інформація про форум „Партнери XXI століття” // Справа № 227 від 20.03.2001 р. – 3 с.
36. Інформація щодо розвитку зовнішньоторговельних зв’язків та досвіду Чеської Республіки в питаннях економічної взаємодії з Євросоюзом // Справа № 03–06/67 від 01.02.2004 р. – 8 с.
37. Конвенція між Урядом України і Урядом Чеської Республіки про уникнення подвійного оподаткування та попередження ухилень стосовно податків на доходи і майно // Справа № 203–005 від 30.06.1997 р. – 12 с.
38. Матеріали до звіту про роботу Посольства України в Чеській Республіці в частині торговельно-економічного співробітництва у 2002 р. // Справа № 19/42 від 24.12.2002 р. – 18 с.
39. Матеріали до звіту про роботу Посольства України в Чеській Республіці в частині торговельно-економічного співробітництва у 2003 р. // Справа № 21/51 від 25.12.2003. – 38 с.
40. Матеріали до звіту про роботу Посольства України в Чеській Республіці за I півріччя 2006 р. в частині торговельно-економічного співробітництва // Справа № 12/36 від 6.07.2006 р. – 18 с.
41. Протокол між Кабінетом Міністрів України і Урядом Чеської Республіки про надання кредитів для фінансування експорту товарів та послуг із Чеської Республіки в Україну // Справа № 203–002 від 24.03.1998. – 5 с.
42. Протокол про співробітництво між Міністерством закордонних справ України та Федеральним Міністерством закордонних справ Чеської і Словацької Федеративної Республіки // Справа № 203–013 від 27.11.1991 р. – 6 с.
43. Угода між Урядом СРСР і Урядом ЧСРСР про співробітництво в освоєнні Ямбурзького газового родовища, будівництві магістрального газопроводу Ямбург – Західний кордон СРСР та об’єктів Уральського газового

- комплексу і пов'язані з цим поставки природного газу із СРСР до ЧССР від 16 грудня 1985 р. // Справа № 203–10 від 16.12. 1985 р. – 8 с.
44. Угода між Урядом Української Радянської Соціалістичної Республіки і Урядом Чеської і Словацької Федеративної Республіки про торгово-економічні зв'язки і науково-технічне співробітництво // Справа № 203–014 від 30.07.1991 р. – 5 с.
45. Угода між Урядом України і Урядом Чеської Республіки по виконанню зобов'язань по Ямбурзькій угоді // Справа № 38–441 від 30.06. 1997 р. – 6 с.
46. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про взаємне працевлаштування громадян України і Чеської Республіки // Справа № 203–684 від 21.03.1996. – 10 с.
47. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про міжнародні автомобільні перевезення // Справа № 203–004 від 1.07.1997 р. – 5 с.
48. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про сприяння та взаємний захист інвестицій // Справа № 203–412 від 17.03.1994 . – 10 с.
49. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про торговельно-економічні зв'язки і науково-технічне співробітництво // Справа № 203–439 від 17.03.1997 р. – 6 с.
50. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про торговельні зв'язки і науково-технічне співробітництво // Справа № 203–438 від 17.03.1997 р. – 8 с.
51. Угода про співробітництво між Міністерством внутрішніх справ України та Міністерством внутрішніх справ Республіки Чехія // Справа № 203– 01 від 06.09.1993 р. – 6 с.
52. Угода про співробітництво у сфері взаємного визнання результатів робіт на електротехнічну продукцію // Справа № 05–07/204 від 10.04. 2003 р. – 8 с.

53. Угода про співробітництво у сфері взаємного визнання результатів робіт у машинобудівельній промисловості // Справа № 05–08/204 від 19.04.2003 р. – 5 с.
54. Угода про умови завершення реалізації співробітництва в освоєнні Ямбурзького газового родовища // Справа № 203–603 від 30.06.1997. – 6 с.

3. Поточний архів Торговельно-економічної місії України у складі Посольства України в Чеській Республіці

55. Аналіз стану та можливостей нарощування обсягів експорту українських товарів на ринок Чеської Республіки // Справа № 01–04/405 від 09.07.1993 р. – 5 с.
56. Аналіз стану та можливостей нарощування експорту українських товарів на ринок Чеської Республіки // Справа № 405 від 09.10.2000 р. – 10 с.
57. Звіт про роботу Торговельно-економічної місії України (ТЕМУ) в Чеській Республіці за I півріччя 1993 р. // Справа № 01–06/430 від 20.07.1993 р. – 15 с.
58. Звіт про роботу Торговельно-економічної місії України в Чеській Республіці за жовтень 1997 р. // Справа № 322–10/480 від 12.11.1997. – 6 с.
59. Звіт про роботу Торговельно-економічної місії України в Чеській Республіці за листопад 1998 р. // Справа № 406–12/502 від 15.12.1998. – 5 с.
60. Звіт про роботу Торговельно-економічної місії України в Чеській Республіці за III квартал 1999 р. // Справа № 381–09/ 446 від 12.09.1999 р. – 10 с.
61. Звіт про роботу Торговельно-економічної місії України в Чеській Республіці за 2000 р. // Справа № 504–12/562 від 15.02.2001 р. – 14 с.
62. Звіт про роботу Торговельно-економічної місії України в Чеській Республіці за 2002 р. // Справа № 01–04 /215 від 18.10.2002 р. – 9 с.

63. Звіт про роботу Торговельно-економічної місії України в Чеській Республіці за I квартал 2003 р. // Справа № 01–04 /212 від 24.04.2003 р. – 18 с.
64. Звіт Торговельно-економічної місії України в Чеській Республіці за 2002 р. // Справа № 01–06/97 від 27.12.2003 р. – 30 с. + 4 таблиці.
65. Звіт Торговельно-економічної місії України в Чеській Республіці про українсько-чеські відносини за 1991-2000 рр. // Справа № 01–04/516 від 24.10.2000 р. – 10 с.
66. Інформація в чеському журналі „Економ” Мілана Сироученка: „Інвестори на бійтеся України” // Справа № 01–04/292 від 25.02.1997 р. – 3 с.
67. Інформація з пропозиціями щодо заходів покращання структури торговельного платіжного балансу України з Чеською Республікою // Справа № 01–04/280 від 6.02.2002. – 7 с.
68. Інформація про аналіз виконання двосторонніх угод економічного характеру між Україною та Чеською Республікою // Справа № 01–04/505 від 15.01.2002 р. – 20 с.
69. Інформація про аналіз стану внутрішнього ринку Чеської Республіки по товарних групах українського експорту до Чеської Республіки та пропозиції щодо збільшення поставок українських товарів на чеський ринок // Файли: 1. – čhe. 034; A – čhe. 034; A – čhe. 034 a; A – čhe. 034 b.
70. Інформація про вартість національного продукту Чеської Республіки та його динаміку // Справа № 301–04/447 від 24.07.1993. – 4 с.
71. Інформація про дані щодо експорту листового прокату із всіх країн світу, в т. ч. з України до Чехії, отримані 10.12.2001 р. в Мінпромторгівлі ЧР // Справа № 01–04/61 від 10.12.2000 р. – 16 с.
72. Інформація про діяльність постійних представництв українських підприємств у Чеській Республіці // Справа № 01–04/275 від 21.05.2000 р. – 4 с.
73. Інформація про діяльність торговельно-економічної місії у 2001 р. // Справа № 01–04 /500 – С від 10.01.2001 р. – 30 с.

74. Інформація про друге засідання українсько-чеської робочої групи з питань лібералізації двосторонньої торгівлі (м. Київ, 7 листопада 2003 р) // Справа № 01–04/66 від 10.11.2001 р. – 12 с.
75. Інформація про експорт з Чеської Республіки машин, напівфабрикатів та продовольчих товарів // Справа № 55-У від 10.01.2002. – 10 с.
76. Інформація про заходи, які вживаються державними, фінансовими і підприємницькими структурами України по залученню іноземних інвестицій // Справа № 01–04/497 від 28.08.2000 р. – 10 с.
77. Інформація про зовнішньоекономічну діяльність Чеської Республіки за 1997 р. // Справа № 01–04/301 від 10.11.1997. – 10 с.
78. Інформація про зустріч з начальником відділення надзвичайних торговельно-політичних заходів п. В. Мендою // Справа № 01–09/65 від 06.12.2001 р. – 4 с.
79. Інформація про зустріч із заступником начальника управління з надзвичайних торговельно-політичних зв'язків та антидемпінгу Мінпромторгвлі Чеської Республіки п. Л. Вотовою // Справа № 01–04/64 від 06.2.2001. – 5 с.
80. Інформація про зустріч із начальником відділу надзвичайних торговельно-політичних заходів та антидемпінгу Мінпромторгвлі Чеської Республіки п. С. Лайтебом // Справа № 01–04/63 від 06.12.2001 р. – 9 с.
81. Інформація про нове керівництво Чеського Уряду та Міністерства промисловості і торгівлі Чехії // Справа № 01–04/436 від 24.10.2000 р. – 25 с.
82. Інформація про нове керівництво Чеського Уряду та Міністерства промисловості і торгівлі Чеської Республіки // Справа № 01–05 /437 від 23.07.1998. – 20 с.
83. Інформація про основні показники українського експорту в 2003 р. // Справа № 03–06/57 від 5.04.2004 р. – 13 с.
84. Інформація про переговори між спецекспортерами України і Чехії // Справа № 01–04/473 від 17.03.2000 р. – 6 с.

85. Інформація про переговори з делегацією „Alstom Power” // Справа № 01–04/274 від 21.05.2000 р. – 5 с.
86. Інформація про переговори з керівництвом фірм „Alstom Power”, „Alta”, „Sekaslo” та ін. // Справа № 01–04/8 від 21.01.2001 р. – 6 с.
87. Інформація про підсумки торговельно-економічного співробітництва України та Чеської Республіки (Звіт торговельно-економічної місії України за грудень 1997 р.) // Справа № 01–04/589 від 25.11.1997. – 14 с.
88. Інформація про проблеми двосторонніх українсько-чеських торговельно-економічних відносин // Справа № 02–01/258 від 19.05.2000 р. – 5 с.
89. Інформація про пропозиції чеських фірм, які бажають співпрацювати з українськими підприємствами та організаціями // Справа № 01–04/437А від 27.07.2000 р. – 4 с.
90. Інформація про п’яте засідання Міжурядової українсько-чеської комісії // Справа № 447 від 24.08.2000 р. – 18 с.
91. Інформація про п’яте засідання українсько-чеської Міжурядової комісії з питань співробітництва в галузі енергетики, нафтогазової промисловості, військово-технічного співробітництва, співробітництва в банківсько-кредитній сфері // Справа № 01–04/1 від 10.01.2001 р. – 19 с.
92. Інформація про стан та аналіз українського експорту до Чеської Республіки // Справа № 45-В від 01.02.2001. – 10 с.
93. Інформація про стан торговельно-економічних відносин між Україною і Чеською Республікою // Справа № 02–15/192 від 25.12.2003 р. – 13 с.
94. Інформація про стан економіки Чеської Республіки // Справа № 29-е від 25.04.1999. р. – 3 с.
95. Інформація про стан економіки Чеської Республіки та заходи, які вживаються Урядом країни по її оздоровленню // Справа № 59-У від 22.03.2002 р. – 3 с.
96. Інформація про стан економіки Чеської Республіки та заходи, які вживаються Урядом країни по її оздоровленню // Справа № 60-У від 22.03.2003 – 3 с.

97. Інформація про сучасний стан українсько-чеського торговельно-економічного співробітництва // Справа № 01–04/303 від 22.06.2000 р. – 13 с.
98. Інформація Торговельно-економічної місії України в Чеській Республіці за 2003 р. // Справа № 01–06/97 від 27.12.2003 р. – 25 с.
99. Інформація про торговельно-економічне співробітництво Чеської Республіки з країнами СНД протягом 2000 р. // Справа № 122 від 20.02.2001 р. – 21 с.
100. Інформація про український експорт деякої металургійної продукції до Чеської Республіки, стосовно якої може бути оголошено антидемпінгове розслідування та вжито обмежувальні заходи з боку чеських державних органів (станом на 1.02.2002 р) // Справа № 65-I від 15.02.2002. – 12 с.
101. Інформація про український експорт до Чеської Республіки металургійної продукції за 11 місяців 2000 р. // Справа № 01–04/56 від 31.01.2001 р. – 5 с.
102. Інформація про український експорт та імпорт у торговельно-економічних відносинах України з Чеською Республікою // Справа № 01–04/50 від 14.10.2000. – 8 с.
103. Інформація про українсько-чеське торговельно-економічне співробітництво за 11 місяців 2001 р. // Справа № 01–04 від 01.02. 2002 р. – 12 с.
104. Інформація про умови погашення заборгованості України перед Чеською Республікою за освоєння Ямбурзького газового родовища // Справа № 01–04 від 21.01.2000 р. – 26 с.
105. Інформація про уроки приватизації державної власності в Чеській Республіці, трансформації її економіки на шляху до ринку // Справа № 01–04/240 від 24.07. 1998. – 10 с.
106. Інформація про уроки приватизації державної власності в Чеській Республіці, трансформації її економіки на шляху до ринку // Справа № 01–04/440 від 25.07. 1999 р. – 12 с.

107. Інформація про участь Прем'єр-міністра України В.Ф. Януковича в зустрічі глав урядів країн Вишеградської групи (м. Тале, Словаччина) 25.06. 2000 р. // Справа № 613/61 від 04.07. 2003 р. – 4 с.
108. Інформація про характеристику економічного становища Чеської Республіки // Справа № 01–04/504 від 24.06.1994. – 15 с.
109. Інформація про характеристику та динаміку торговельно-економічних відносин Чеської Республіки з Європейським Союзом // Справа № 01–04/553 від 22.09. 1999. – 12 с.
110. Інформація про хід підготовки законодавства Чеської Республіки до вступу до Європейського Союзу // Справа № 01–04/496 від 21.09.1998 р. – 5 с.
111. Інформація про шосте засідання Міжурядової комісії з питань торговельно-економічного співробітництва (листопад 2001 р.) // Справа № 01–04/38 від 19.12. 2001 р. – 20 с.
112. Інформація щодо експорту Чеської Республіки в 2002 р. // Справа № 02–05/171 від 18. 12. 2002 р. – 8 с.
113. Інформація щодо збільшення обсягів українського експорту та поліпшення його структури в 2003 р. // Справа № 03–07/29 від 7.10.2003 р. – 18 с.
114. Інформація щодо зовнішньоекономічної політики ЧР в 2002 р. // Справа № 01–05/500 від 10.12.2002. – 10 с.
115. Інформація щодо імпорту до Чеської Республіки в 2002 р. // Справа № 03–15/165 від 8.12.2002. – 6 с.
116. Інформація щодо експорту українських металів до Чеської республіки // Справа № 01–04/500 від 17.12.2000 р. – 2 с.
117. Інформація щодо інвестування коштів у модернізацію Іршавського ГЕК // Справа № 08–07/118 від 24. 05. 2003. – 8 с.
118. Інформація щодо існуючих проблем двостороннього торговельно-економічного співробітництва в 2004 р. // Справа № 01–04 /177 від 5.09.2005 р. – 10 с.

119. Інформація щодо можливостей для України долучатись до Празького клубу // Справа № 03–38/215 від 113.10.2003 р. – 7 с.
120. Інформація щодо обсягів експорту та імпорту українських товарів на ринки Чеської Республіки за період 1991-1998 рр. // Справа № 01–04/509 від 27.09.1998 р. – 6 с.
121. Інформація щодо переговорів делегації Верховної Ради України з АТ „Сетуза” // справа № 02–18/15 від 15.01.2003 р. – 11 с.
122. Інформація щодо перспектив для українського експорту до Чеської Республіки в 2003 р. // Справа № 01–04/166 від 29.01.2003. – 3 с.
123. Інформація про умови погашення заборгованості України перед Чеською Республікою в освоєнні Ямбурзького газового родовища // Справа № 01–04 від 21.07.2000 р. – 8 с.
124. Інформація щодо погашення Україною заборгованості перед Чеською Республікою за Ямбурзькою угодою // Справа № 5–06/118 від 14.07.2003 р. – 12 с.
125. Інформація щодо розвитку зовнішньоторговельних зв'язків та досвіду Чеської Республіки з питань економічної взаємодії з Євросоюзом // Справа № 03–06/67 від 1.03.2004 р. – 9 с.
126. Інформація щодо стану зовнішньоекономічної діяльності Чеської Республіки в 2002 р. // Справа № 01–06/205 від 20.12.2003 р. – 6 с.
127. Конвенція між Урядом України і Урядом Чеської Республіки про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на майно // Справа № 203–005 від 17.03.1997.– 10 с.
128. Положення про Українсько-чеську Комісію з питань торговельно-економічного співробітництва (17 березня 1994 р.) // Справа № 02–06/508 від 15-18 березня 1994 р. – 8 с.
129. Протокол второго заседания Украинско-чешской Комиссии по вопросам торгово-экономического сотрудничества (27-28 мая 1997 г.) // Справа № 02–05/422 від 2-4 червня 1997 р. – 12 с.

130. Протокол першого (інавгураційного) засідання Українсько-чеської Комісії з питань торговельно-економічного співробітництва (13-14 грудня 1995 р.). – Справа № 02–05/624 від 19-22 грудня 1995 р. – 6 с.
131. Протокол сьомого засідання Українсько-чеської Комісії по вопросам торгово-економического сотрудничества (10-11 декабря 2002 г., г. Прага) // Справа № 02–07/714 від 18 грудня 2002 р. – 10 с.
132. Протокол 3-го засідання Рабочей группы по вопросам взаимной торговли между Украинской и Чешской Республикой (26-28 августа 2002 г.) // Справа № 02–07/426 від 12 вересня 2002 р. – 10 с.
133. Протокол третього засідання Чесько-української Комісії з питань торговельно-економічного співробітництва (8-10 вересня 1998 р.) // Справа № 03–01/401 від 17 вересня 1998 р. – 13 с.
134. Протокол четвертого засідання Міжурядової Українсько-чеської Комісії з питань торговельно-економічного співробітництва (16-17 листопада 1999 р.) // Справа № 03–05/612 від 24 листопада 1999 р. – 12 с. + додатків 4 таблиці.
135. Стан та аналіз виконання двосторонніх угод економічного характеру між Україною і Чеською Республікою // Справа № 09–16/160 від 10.10.2003 р. – 12 с.
136. Стан торговельно-економічних відносин між Україною та Чеською Республікою в 2004 р. // Справа № 41/24 від 15.04.2004 р. – 20 с.
137. Стан торговельно-економічних відносин між Україною і Чеською республікою в 2005 р. // справа № 47/27 від 20.12.2005 р. – 24 с.
138. Статистичні дані двостороннього Українсько-чеського співробітництва за 1-й квартал 2003 р. // Справа № 01–04/1997 від 12.04.2003. – 7 с.
139. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про сприяння та взаємний захист інвестицій // Справа № 203–417 від 17.03.1994 р. – 5 с.

140. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про торговельно-економічні зв'язки та науково-технічне співробітництво // Справа № 206 від 15.07.1994 р. – 8 с.

4. Поточний архів парламенту та Міністерства Закордонних справ Чеської Республіки

141. Dokumenty českého parlamentu /Česky parlament // Dizitalni knihovna. – F. 07/120. – 50 s.
142. Prehledy a dokumentu k česke politice v letech 2000-2003 // Dokumentacie a spravy Ministerstva zahraničních vecí České Republiky. – № 03–08/68. – 6.09.2003 r. – 35 s.
143. Proekt dokumentu o certifikaci hraček // Dokumentacie a spravy Ministerstva zahraničních vecí České Republiky. – № 01–11/251. – 15/04/2003 r. – 7 s.
144. Proekt dokumentu o standartizaci a metrologie // Dokumentacie a spravy Ministerstva zahraničních vecí České Republiky. – № 01–08/248. – 15.04.2003 r. – 18 s.
145. Proekt dokumentu o certifikaci materialy a konstrukcie // Dokumentacie a spravy Ministerstva Zahraničních vecí České Republiky. – № 01–010/250. – 15.04.2003 r. – 10 s.
146. Proekt dokumentu o certifikaci metaloprodukcie // Dokumentacie a spravy Ministerstva zahraničních vecí České Republiky. – № 01–09/249. – 15.04.2003 r. – 20 s.
147. Statisticke daný česke ekonomické politice // Dokumentacie a spravy Ministerstva zahraničních vecí České Republiky. – № 02–67/360. – 13.04.2004 r. – 8 s.

II. Опубліковані документи

148. Акт проголошення незалежності України (24 серпня 1991 р.) // Україна на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів (1991-1995 рр.). У

- 2-х кн. / Упоряд. Будаков В.В. та ін.; Відпов. ред. Удовенко Г.Й.; МЗС України. Кн. 1. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 736 с.
149. Амстердамский договор // Европейский Союз: прошлое, настоящее, будущее. – М.: Международные отношения, 1999. – 192 с.
150. Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 23. – С. 39-50.
151. Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 37. – С. 379.
152. Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 23. – С. 8-10.
153. Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 43. – С. 1454.
154. Візит Міністра закордонних справ України А. Зленка до Чеської Республіки (30 березня 1994 р.) // Україна на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів (1991-1995 рр.). У 2-х кн. / Упоряд. Будаков В.В. та ін.; Відпов. ред. Удовенко Г.Й.; МЗС України. Кн. 1. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С. 317.
155. Восточная Европа на новом пути (хроника событий, документы, комментарии). – М.: Институт славяноведения, 1994. – 410 с.
156. Декларація міністрів закордонних справ про співробітництво народів, які проживають в Карпатському євро регіоні // Інформаційний бюлетень. Карпатського євро регіону. – Лютий–березень 1993 р. – № 3. – С. 1-2.
157. Декларація про створення Парламентської Асоціації Чорноморського економічного співробітництва (15 вересня 1993 р.) // Україна на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів (1991-1995 рр.) У 2-х кн. / Упоряд. Будаков В.В. та ін.; Відпов. ред. Удовенко Г.Й.; МЗС України. Кн. 1. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С. 85-86.
158. Державна програма співробітництва України з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО) на 2001-2004 роки: Затверджена Указом Президента України 28.01.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 58. – С. 134-142.
159. Договір про Європейський Союз // Європейський Союз. Консолідовані договори / Пер. Ю. Петрусь. – К., 439 с.
160. Закон України „Про правонаступництво України” (12 вересня 1991 р.) // Україна на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів (1991-1995

- pp.) У 2-х кн. / Упоряд. Будаков В.В. та ін.; Відпов. ред. Удовенко Г.Й.; МЗС України. Кн. 1. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С. 8-10.
161. Закон України „Про приєднання України до Статуту Ради Європи” // Україна на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів (1991-1995 pp.) У 2-х кн. / Упоряд. Будаков В.В. та ін.; Відпов. ред. Удовенко Г.Й.; МЗС України. Кн. 1. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С. 186.
162. Закон України „Про ратифікацію Договору про відносини і співробітництво між Україною та Чеською Республікою (6 жовтня 1995 р.), підписаний 26 квітня 1995 р. в м. Празі, ратифікувати // Україна на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів (1991-1995 pp.) У 2-х кн. / Упоряд. Будаков В.В. та ін.; Відпов. ред. Удовенко Г.Й.; МЗС України. Кн. 1. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С. 425.
163. Закон України „Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки про економічне, промислове і науково-технічне співробітництво, підписаний 16 квітня 2006 р., ратифікувати // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 3. – С. 1327.
164. Закон України „Про ратифікацію Угоди між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про сприяння та взаємний захист інвестицій (20 жовтня 1995 р.), підписаний 17 березня 1994 р. // Україна на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів (1991-1995 pp.). У 2-х кн. / Упоряд. Будаков В.В. та ін.; Відпов. ред. Удовенко Г.Й.; МЗС України. Кн. 2. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С. 427-428.
165. Заява Президента України Л. Кравчука (з приводу підписання російсько-американського Договору СНО – 2) 30 січня 1993 р. // Україна на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів (1991-1995 pp.). У 2-х кн. / Упоряд. Будаков В.В. та ін.; Відпов. ред. Удовенко Г.Й.; МЗС України. Кн. 1. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С. 82-83.
166. Заява „Про без’ядерний статус України” // Відомості .верховної Ради України. – 1991. – № 51. – С. 1498.

167. Зібрання чинних міжнародних договорів України. Офіційне видання (за ред. А.М. Зленка). Том 1:1990-1991 рр. – К.: Видавничий дім „Ін Юре”, 2001. – 416 с.
168. Зленко А.М. Зовнішня політика України: від романтизму до прагматизму. Виступи, промови, статті. – К.: Преса України, 2001. – 370 с.
169. Елементи стратегії ЄС щодо України (чеський погляд. Виклад політики. Робоча група Європейського політичного форуму „Euroforum” у складі: Стулік Д., Пахта А., Шір Я., Соукуп О., Кліпа О.) // Інституційні реформи в ЄС. – Випуск 4. – К., 2003. – С. 61-69.
170. Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки. Послання Президента України до Верховної Ради України. – К.: Преса України, 2002. – 74 с.
171. Європейський Союз. Консолідовані договори / Європейська комісія в Україні. – К.: Port-Royal, 1999 – 2006 рр.
172. Конституція України. – К.: Українська правнича фундація, 1966. – 64 с.
173. Конституція Чеської Республіки з 16 грудня 1992 р. // Конституції нових держав Європи та Азії / Упорядник С. Головатий. – К.: Українська правнича фундація, Право, 1996. – С.445-484.
174. Норми та правила ринку Європейського Союзу (директиви та постанови). – К.: Аверс, 2003. – 560 с.
175. Основні напрями зовнішньої політики України: Постанова Верховної Ради України від 2.07.1993 // Україна на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів (1991 – 1995 рр.). У 2-х кн. / Упоряд. Будаков В.В. та ін.; Відпов. ред. Удовенко Г.Й.; МЗС України. Кн. 1. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С. 293.
176. Перебування в м. Києві парламентської делегації Чеської Республіки (2 червня 1993 р.) // Україна на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів (1991 – 1995 рр.). У 2-х кн. / Упоряд. Будаков В.В. та ін.; Відпов. ред. Удовенко Г.Й.; МЗС України. Кн. 1. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С. 393.

177. Перебування в Україні з офіційним візитом Міністра закордонних справ Чеської Республіки Й. Зеленца (10 жовтня 1995 р.) // Україна на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів (1991 – 1995 рр.). У 2-х кн. / Упоряд. Будаков В.В. та ін.; Відпов. ред. Удовенко Г.Й.; МЗС України. Кн. 1. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С. 392.
178. Прийом Головою Верховної Ради УРСР Л. Кравчуком посла ЧСФР в СРСР Р. Сланського (15 травня 1991 р.) // Україна на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів (1991 – 1995 рр.). У 2-х кн. / Упоряд. Будаков В.В. та ін.; Відпов. ред. Удовенко Г.Й.; МЗС України. Кн. 1. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С. 202.
179. Прийом Головою Верховної Ради України І. Плющем Прем'єр-міністра Чеської і Словацької Федеративної Республіки М. Чалфи (25 травня 1992 р.) // Україна на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів (1991 – 1995 рр.). У 2-х кн. / Упоряд. Будаков В.В. та ін.; Відпов. ред. Удовенко Г.Й.; МЗС України. Кн. 1. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С. 251-252.
180. Про без'ядерний статус України: Заява // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 51.
181. Про взаємовідносини та співробітництво України з Європейським Союзом: Парламентські слухання 20 листопада 2002 р. – К.: Верховна Рада України. Комітет з питань Європейської інтеграції, 2003. – 254 с.
182. Про взаємовідносини та співробітництво України з НАТО // Парламентські слухання (23 жовтня 2002 р.) // Зарубінський О.О., Мисик І.І., Дворник С. О. та ін. Комітет з питань європейської інтеграції, 2003. – 286 с.
183. Про додаткові заходи щодо забезпечення набуття Україною без'ядерного статусу: Постанова Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 29. – С. 977-979.
184. Про основні напрями зовнішньої політики України. Постанова Верховної Ради України (2 липня 1993 р.) // Україна на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів (1991 – 1995 рр.). У 2-х кн. /

Упоряд. Будаков В.В. та ін.; Відпов. ред. Удовенко Г.Й.; МЗС України.

Кн. 1. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С. 37-53.

185. Про приєднання України до Віденської конвенції про правонаступництво держав щодо договорів (17 вересня 1992 р.) // Україна на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів (1991 – 1995 рр.). У 2-х кн. / Упоряд. Будаков В.В. та ін.; Відпов. ред. Удовенко Г.Й.; МЗС України. Кн. 1. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С. 372.
186. Про проведення парламентських слухань у жовтні та листопаді 2002 р.: Постанова Верховної Ради України. Про взаємовідносини і співробітництво України НАТО // Парламентські слухання 23 жовтня 2002 р. / Зарубінський О.О., Мисик І.І., Дворник С.О. та ін. К.: Верховна Рада України. Комітет з питань Європейської інтеграції, 2003. – 286 с.
187. Робочий візит до столиці України Надзвичайного і Повноважного посла ЧСФР в СРСР Р. Сланського (30 липня 1991 р.) // Україна на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів (1991 – 1995 рр.). У 2-х кн. / Упоряд. Будаков В.В. та ін.; Відпов. ред. Удовенко Г.Й.; МЗС України. Кн. 1. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С. 209.
188. Робочий візит до Чехословаччини дипломатичної делегації України на чолі з першим заступником Міністра закордонних справ М. Макаревичем (27 листопада 1991) // Україна на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів (1991 – 1995 рр.). У 2-х кн. / Упоряд. Будаков В.В. та ін.; Відпов. ред. Удовенко Г.Й.; МЗС України. Кн. 1. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С. 222-223.
189. Советско-чехословацкие отношения 1977-1982 гг. Документы и материалы. – М.: Из-во политической литературы, 1984. – 512 с.
190. Спільна заява України і НАТО для преси від 14.09.1995 // Політика і час. – 1995. – № 10. – С. 81-83.
191. Тристороння заява Президентів України, США, Росії // Урядовий кур'єр. – 1994. – 28 січня.
192. Угода про безпеку між Урядом України і Організацією Північноатлантичного договору (Угода ратифікована Законом № 160–IV

- від 12.09.2002 // Парламентські слухання (23 жовтня 2002 р.) / Зарубінський О.О., Мисик І.І., Дворник С.О. та ін. К.: Верховна Рада України. Комітет з питань Європейської інтеграції, 2003. – С. 237-238.
193. Україна на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів (1991 – 1995 рр.). У 2-х кн. / Упоряд. Будаков В.В. та ін.; Відпов. ред. Удовенко Г.Й.; МЗС України. Кн. 1. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 736 с.
194. Україна на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів (1991 – 1995 рр.). У 2-х кн. / Упоряд. Будаков В.В. та ін.; Відпов. ред. Удовенко Г.Й.; МЗС України. Кн. 2. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 496 с.
195. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору (9 липня 1997 р. м. Мадрид) // Парламентські слухання (23 жовтня 2002 р.) / Зарубінський О.О., Мисик І.І., Дворник С.О. та ін. К.: Верховна Рада України. Комітет з питань Європейської інтеграції, 2003. – С. 237-238.
196. Щодо позиції Прем'єр-міністра України на засідання Комісії „Україна НАТО”: Постанова Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України – 2006. – № 49. – 1454 с.
197. Česká zahraniční politika: koncepce – priority – praxe // Mezinárodní politika. – 1998. – № 1. – 3 s.
198. Koncepce zahraniční politiky České Republiky (Schválení vládou ČR 17.02.1999) // Příloha časopisu Mezinárodní politika. – 1999. – Č. 4. – 14 s.
199. Koncepce zahraniční politiky České Republiky (Schválení vládou ČR 3.3.2003). – Praha: UMV, 2003. – 19 s.
200. Pravidelná správa Evropské komise o ČR za rok 2000 / Ekonom. – 2000. – № 47. – S.1-12.
201. Ústava České Republiky a listina základních práv a svobod. – Ostrava: Aries, 1992. – 112 s.
202. Ústavný zákon ze dne 25 listopadu 1992 o delení majetku ČSFR mezi ČR a SR // Sbírnka zákonů ČSFR. – Praha, 1992. – Č. 541. – S. 3159.

203. Ústavný zákon ze dne 25 listopadu 1992 o zániku České a Slovenské Federální Republiky // Sběrka zákonů ČSFR. – Praha, 1992. – Č. 542. – S. 3158-3159.
204. Zákon o převodech vlastnictví státu k některým věcem na jiné právnické nebo fyzické osoby („malá privatizace“) // Sběrka zákonů ČSFR. – Praha, 1990. – Č. 427. – S. 357-386.
205. Zákon ze dne 26 února 1991 o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby // Sběrka zákonů ČSFR. – Praha, 1991. – Č. 92. – S. 452-458.

III. Статистики

206. Некоторые показатели чешской экономики в 2004 году (статистические показатели) // Чешская торговля и предпринимательство (Прага). – 2005. – № 3–4. – С.34.
207. Статистичний щорічник України за 1999 рік. – К.: Техніка, 2000. – 519 с.
208. Статистичний щорічник України за 2000 рік. – К.: Техніка, 2001. – 524 с.
209. Статистичний щорічник України за 2002 рік. – К.: Консультант, 2003. – 644 с.
210. Статистичний щорічник України за 2003 рік. – К.: Консультант, 2004. – 588 с.
211. Статистичний щорічник України за 2005 рік. – К.: Консультант, 2006. – 576 с.
212. Ekonomický obzor //Mezinarodni politika. – 1998. – № 1. S. 17–18.
213. Statistická ročenka České Republiky 1993. – Praha: Český spisovatel, 1993. – 442 s.
214. Statistická ročenka České Republiky 2003. – Praha: Scientia, 2004. –740 s.
215. Zahraniční obchod České Republiky 2000. – Praha: MPO – ČSÚ, 2001. – 414 s.
216. Zahraniční obchod České Republiky 2002. – Praha: MPO – ČSÚ, 2003. – 437 s.
217. Zahraniční obchod ČR 1993–1995. – Praha: ČSÚ, 1997. – 226 s.

IV. Довідники

218. НАТО. Довідник. – К.: Основи, 1997. – 430 с.
219. Центральноевропейские страны на рубеже XX – XXI вв.: Аспекты общественно-политического развития. Справочник / Отв. ред. Ю.С. Новопашин. – М.: Новый хронограф. 2003. – 256 с.
220. Export 2002. Praha: Publik Histori, 2002 – 382 s.

V. Мемуари

221. Зленко А.М. Дипломатія і політика. Україна в процесі динамічних геополітичних змін. – Харків: Фоліо, 2003. – 559 с.
222. Zeman M. Vzestup a pád české sociální demokracie. – Praha: Nakladatelství A. Štastný, 2006. – 280 s.

VI. Періодичні видання

223. Віче. – 2006. – № 15–16.
224. Голос України. – 1993. – 2 грудня.
225. Голос України. – 1994. – 18 березня.
226. Голос України. – 1994. – 29 листопада.
227. Голос України. – 1998. – 10 березня.
228. Голос України. – 1999. – 30 березня.
229. Голос України. – 1999. – 6 листопада.
230. Голос України. – 2000. – 28 квітня.
231. Голос України. – 2000. – 13 червня.
232. Голос України. – 2000. – 18 липня.
233. Голос України. – 2000. – 4 листопада.
234. Голос України. – 2000. – 25 листопада.
235. Голос України. – 2002. – 9 лютого.
236. Голос України. – 2002. – 3 квітня.
237. Голос України. – 2002. – 21 червня.
238. Голос України. – 2002. – 12 жовтня.
239. Голос України. – 2002. – 17 грудня.

240. Голос України. – 2003. – 25 квітня.
241. Голос України. – 2003. – 11 жовтня.
242. День. – 2002. – 20 лютого.
243. Пороги (Прага). – 1994. – № 4.
244. Пороги (Прага). – 1995. – № 1–2.
245. Пороги (Прага). – 2005. – № 2.
246. Пороги (Прага). – 2005. – № 3.
247. Пороги (Прага). – 2005. – № 5.
248. Сьогодні. – 1999. – 4 сентября.
249. Український журнал (Прага). – 2005. – № 1–2.
250. Український журнал (Прага). – 2005. – № 3.
251. Український журнал (Прага). – 2005. – № 5–6.
252. Український журнал (Прага). – 2006. – № 1.
253. Український журнал (Прага). – 2006. – № 2.
254. Урядовий кур'єр. – 1993. – 3 червня.
255. Урядовий кур'єр. – 1993. – 2 грудня.
256. Урядовий кур'єр. – 1995. – 25 квітня.
257. Урядовий кур'єр. – 1995. – 27 квітня.
258. Урядовий кур'єр. – 1995. – 10 жовтня.
259. Урядовий кур'єр. – 1997. – 1 лютого.
260. Урядовий кур'єр. – 1997. – 6 червня.
261. Урядовий кур'єр. – 1997. – 3 липня.
262. Урядовий кур'єр. – 1999. – 6 листопада.
263. Урядовий кур'єр. – 2000. – 23 лютого.
264. Урядовий кур'єр. – 2002. – 7 червня.
265. Урядовий кур'єр. – 2003. – 4 березня.
266. Факты. – 2002. – 23 августа.
267. Bankovnictvi. – 2000. – № 7.
268. Економ. – 2000. № 41.
269. Економ. – 2001. № 47.
270. Економ. – 2001. № 41.

271. Hospodařské noviny. – 1994. – 21 ledna.
272. Hospodařské noviny. – 2000. – 18 ledna.
273. Hospodařské noviny. – 2000. – 14 březná.
274. Hospodařské noviny. – 2000. – 12 září.
275. Hospodařské noviny. – 2002. – 2 června.
276. Hospodařské noviny. – 2002. – 7 červencé.
277. Hospodařské noviny. – 2004. – 10 října.
278. Lidové noviny. – 1996. – 9 února.
279. Lidové noviny. – 1996. – 9 května.
280. Lidové noviny. – 1998. – 29 června.
281. Lidové noviny. – 1998. – 6 červencé.
282. Lidové noviny. – 2000. – 29 dubna.
283. Lidové noviny. – 2000. – 12 září.
284. Lidové noviny. – 2000. – 21 září.
285. Lidové noviny. – 2001. – 12 února.
286. Lidové noviny. – 2001. – 14 února.
287. Lidové noviny. – 2001. – 15 února.
288. Lidové noviny. – 2001. – 20 února.
289. Lidové noviny. – 2001. – 23 února.
290. Lidové noviny. – 2001. – 27 února.
291. Lidové noviny. – 2001. – 28 února.
292. Lidové noviny. – 2001. – 9 březná.
293. Lidové noviny. – 2001. – 23 březná.
294. Lidové noviny. – 2002. – 4 červencé.
295. Lidové noviny. – 2003. – 4 června.
296. Lidové noviny. – 2004. – 3 září.
297. Lidové noviny. – 2004. – 11 října.
298. Lidové noviny. – 2004. – 12 října.
299. Lidové noviny. – 2006. – 11 května.
300. Lidové noviny. – 2006. – 17 srpna.
301. Mladá fronta dnes. – 2001. – 10 březná.

302. Mladá fronta dnes. – 2001. – 30 listopada.
303. Mladá fronta dnes. – 2002. – 1 července.
304. Mladá fronta dnes. – 2002. – 9 července.
305. Mladá fronta dnes. – 2002. – 9 listopada.
306. Mladá fronta dnes. – 2003. – 10 června.
307. Mladá fronta dnes. – 2004. – 4 října.
308. Pohledy. – 1999. – № 7.
309. Politická ekonomie. – 2000. – № 4.
310. Pravo. – 1998. – 30 června.
311. Pravo. – 1998. – 30 července.
312. Pravo. – 2001. – 5 června.
313. Týden. – 2002. – Č. 25.
314. Týden. – 2003. – Č. 40.

VII. Монографії, статті.

315. Авраменко С. Различные оценки „объединенной Европы” // Международная жизнь. – 1995. – № 11–12. – С. 3-28.
316. Авраменко О. Українська дилема – воєнна доктрина чи доктрина миру? // Політика і час. – 2005. – № 1. – С. 30-37.
317. Авраменко О., Ярина Г. Вступ до НАТО: „за” і „проти”: Пошук переконливої політичної мотивації // Політика і час. – 2006. – № 1. – С. 94-96.
318. Андрійчук В. Глобалізація, інтеграція та економічна безпека України // Політика і час. – 2003 р. – № 9. – С. 61-70.
319. Андрійчук В. У системі „глобальних підприємців” // Політика і час. – 2005. – № 7. – С. 17-19.
320. Антіпова А. Захоплюватися Прагою і думати про Україну // Голос України. – 2006. – 9 грудня.
321. Балто–Чорноморське співробітництво: до інтеграції Європи ХХІ ст. без розділювальних ліній. Міжнародна конференція. Ялта 10-11 вересня 1999. – К.: Атлантична рада Україна, 1999. – 63 с.

322. Бараш Ю. Н. Європейський нейтралітет і невизначеність України.
Донецьк : – ДНІСД. – 166 с.
323. Бзежинський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи. – Львів, 2000. – 250 с.
324. Благоприятное развитие Чешской промышленности // Предпринимательская деятельность в Чешской Республике. 2005-2006. – Прага: G plus G, s.r.o. – С. 52-57.
325. Бобицький Н. Нова угода між Україною та ЄС: вибір між прагматизмом та ідеалізмом // Юридичний журнал. – 2006. – № 4(46). – С. 117-119.
326. Борейко В. Про забезпечення прискореного розвитку Економіки України // Економіка України. – 2005. № 9. – С. 21-24.
327. Будкін В. В умовах „широкої Європи”. Україна – ЄС: складні підсумки і можливі перспективи // Політика і час. – 2004. – № 1. С. 7-16.
328. Бурковський І. Посткомуністичні країни: перемоги системної трансформації // Політична думка. – 1998. – № 1. – С. 39-50.
329. Бутейко А. Натовський вибір України: політика наздоганяє право // Дзеркало тижня. – 2002. – 15-21 червня.
330. Вагнер Л. Сваровски М. Десять вопросов по поводу десятой годовщины основания Вишеградской группы // В сердце Европы. – (Прага) 2001. – № 1. – С.4-8.
331. Ванін В. Добро для свого народу // Пороги (м. Прага). – 1993. – № 1-2. – С. 42.
332. Вахненко Т. Товарний експорт України в системі світогосподарських зв'язків // Економіка України. – 2006. – № 6. – С. 73-84.
333. Вишеградська група – ваш партнер. Прага: PP Agency, 2005. – 96 с.
334. Віднянський С.В. Європейський вибір України та імперативи Європейської інтеграції // Науковий вісник Дипломатичної академії України. Випуск. 9. Зовнішня політика та дипломатія: історичні традиції, сучасні реалії, перспективи. – К.: 2003. – С. 18-31.
335. Віднянський С. В., Мельникова І.М., Мартинов А.Ю., Горенко О.М., Нікіфорок Д.І. Зовнішня політика України в умовах глобалізації.

- Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991-2003). – К.: Генеза, 2004. – 614 с.
336. Віднянський С., Приходько В., Сюсько І. Вплив процесів глобалізації та європейської інтеграції на національно-культурне життя слов'янських народів // XII міжнародний з'їзд славістів. 15-21 серпня 2003 р. Державознавство, історія та культурологія слов'янських народів: Доповіді. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2003. – С. 19-29.
337. Віднянський С.В. Україна в Європі в минулому столітті: від об'єкта до суб'єкта міжнародних відносин // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – Вип. 10. Міжвідомчий збірник наукових праць / Відп. ред. С.В. Віднянський. – К.: Інститут історії НАН України, 2001. – С. 9-21.
338. Віднянський С. Центрально-Східна Європа у ХХ ст. як особливий регіон: основні напрямки та проблеми вивчення // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Вип. 12/ Редк. М. Вегеш, С. Віднянський, Д. Данилюк та ін. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2005. – С. 13-18.
339. Вовканич І.І. Методологія порівняльного аналізу перехідних періодів країн Центрально-Східної Європи другої половини ХХ ст. // *Carpatica – Карпатика*. – Вип. 10. Актуальні проблеми політичного та культурного розвитку Карпатського регіону в ХІХ –ХХ століття. – Ужгород: Два кольори, 2001. – С. 161-169.
340. Вовканич І.І. Постсоціалістична трансформація в Чеській Республіці: Специфіка і етапи // *Carpatica – Карпатика*. – Вип. 21. Політологічні студії: історія, теорія і практика. – Ужгород: УжНУ, 2003. – С. 198-210.
341. Вовканич І.І. Суспільно-політичні зміни на перехідних етапах розвитку країн Східної Європи: друга половина 40-х і 90-ті роки ХХ ст. // Ювілейний збірник на честь 70-річчя від дня народження професора Петра Лизанця. – Ужгород: УжДУ, 2000. – С. 150-155.

342. Вовканич І., Сюсько І. Країни Центральної та Східної Європи в контексті сучасного розвитку європейської системи міжнародних відносин // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Вип. 12./ Редк. М. Вегеш, С. Віднянський, Д. Данилюк та ін. – Ужгород: СМТ Вісник Карпат, 2005. – С. 40-45.
343. Вовканич І., Сюсько І. Становлення міждержавних взаємин Чехії, Словаччини та України // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Вип.7. Міжвідомчий збірник наукових праць / Відп. ред. С.В. Віднянський. – К.: Ін-т історії України НАН України, 1998. – С.225-229.
344. Вовканич І. Сюсько І. Трансформація суспільства в Чеській і Словацькій Республіках: спільне й особливе процесу // Соціально-економічні та етнополітичні зміни в країнах Центральної та Південно-Східної Європи: – Матеріали міжнародної наукової конференції. – Ужгород: УжДУ, 1997. – С. 76-81.
345. Гаець В. Майбутнє твоє, Україно // Політика і час. – 2001. – № 5. – С. 35-43.
346. Гайдуков Л., Терещенко С. Річ, на якій економити не можна. НАТО: від образу ворога до порозуміння і співробітництва // Політика і час. – 2005. – № 7. – С. 14-28.
347. Гальчинський А. Нові можливості євроінтеграційної стратегії України // Політика і час. – 2003. – № 10. – С. 3-11.
348. Гальчинський А.С. Україна – на перехресті геополітичних інтересів. – К.: Знання України, 2002. – 180 с.
349. Ганзлічкова Й. Будет ли баланс чешской внешней торговли в 2005 году выравненным // Чешская торговля и предпринимательство (Прага). – 2005. – № 03-04. – С. 8.
350. Герасимук Т.Ф. Основні напрями і особливості співпраці України з Європейським Союзом // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – Вип. 10: Міжвідомчий збірник наукових праць / Відп. ред.

- С.В. Віднянський. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2001. – С. 135-144.
351. Гончаренко О. М. Нейтралітет, позаблоковість і національна безпека: європейський досвід альтернативи України // Національна безпека України. – 2003. – № 1. – С. 14-30.
352. Горенко О. М. Соціально-політичний вимір європейської інтеграції та України. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2002. – 331 с.
353. Горенко О. М. Україна і європейська інтеграція // Україна і Європа (1990-2000 рр.). Частина 2. Україна в міжнародних відносинах з країнами-членами Європейського Союзу. Анотована історична хроніка / Мельникова І.М., Горенко О. М., Мартинов А.Ю., Нікіфорук Д.І. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2001. – С. 14-35.
354. Губін Ю.Е. Аграрна реформа у Чеській Республіці: від „оксамитової революції” до європейської інтеграції: Приклад гідний наслідування. – Львів: Укр. Технології, 2002. – 363 с.
355. Губський Б. Україна – ЄС. Поступ до Європи // Голос України. – 2000. – 21 жовтня.
356. Гуревич А. Извлечет ли Украина уроки из минувшего десятилетия? // Зеркало недели. – 2000. – 15 января.
357. Денисюк В. На периферії європейських інтересів. Виклики регіональної інтеграції України в контексті європейського вибору // Політика і час. – 2000. – № 9. – С. 21-35.
358. Дергачов О., Макеєв С. Три роки української незалежності: Тенденції суспільного розвитку // Політична думка. – 1994. – № 4. – С. 3-8.
359. Динис Г.Г., Дербак В.І., Сюсько І.М. Транскордонне співробітництво України // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – Вип. 10: Міжвідомчий збірник наукових праць / Відп. ред. С.В. Віднянський. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2001. – С. 112-117.
360. Дністрянський М.С. Україна в політико-географічному вимірі. – Львів: В-чий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. – 310 с.

361. Дорожовец О. В Чехии левые и правые разделили власть // День. – 1998. – 15 июля.
362. Дорош Л., Сюсько І. Політичні зміни в країнах Центрально-Східної Європи: рік 2002 – завершення трансформації // Регіональні студії. – Вип. 5. – Ужгород: Ліра, 2002. – С. 111.
363. Досвід країн Вишеградської четвірки на шляху до ЄС: можливості для України. Аналітичні оцінки / За ред. Андрійка В.І., Власюка О.С., Мітряєвої С.У. та ін. – Ужгород: вид-во В. Падяка, 2001. – 136 с.
364. Дроздов С. Український пасьянс // Політика і час. – № 9. – С. 49-51.
365. Дуфек П. Стремительное развитие чешской промышленности // Чешская торговля и предпринимательство (Прага). – 2005. – № 01-02. – С.10.
366. Еврорегион: Белые Карпаты // Чешская торговля и предпринимательство. – 2004. – № 05-06. –С. 26.
367. Емельянова А.Л., Звонар В.П., Романюк Н.І. Основні напрямки співробітництва України з НАТО у невійськовій сфері // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Л. Українки. – Луцьк: Вид-во ВДУ, 2003. – № 8. – С. 165-170.
368. Єременко І. До концепції економізації зовнішньої політики // Політика і час. – 2005. – № 8. – С. 165-170.
369. Єременко І. Розширення ЄС на Схід і його вплив на країни-кандидати на вступ // Журнал Європейської економіки. – 2002. – № 3. – С. 291-299.
370. Єременко І. Що маємо і чого прагнемо? Політика і час. – 1995. –№ 3. – С. 36-40.
371. Задорожнюк Э. Г. История „бархатной” революции. 17 ноября – 29 декабря 1989 г. // Чехия и Словакия в XX веке. Очерки истории. В двух книгах. Книга 2. – М.: Наука, 2005. – С. 263 – 331.
372. Задорожнюк Э. Г., Шилов Я. В. Первое десятилетие политической истории Чешской Республики. 1993-2003 гг. // Чехия и Словакия в XX веке. Очерки истории. В двух книгах. Книга 2. – М.: Наука, 2005. – С. 332-382.

373. Зарицький О. Сучасна внутрішньополітична ситуація у Чехії та уроки новітньої історії // Політика і час. – 2006. – № 11. – С. 34-37.
374. Затовканюк В. В Масариковому університеті відкрито україністику // Пороги (Прага). – 1995. – № 1. – С.8.
375. Зеленько Г. Вишеградська четвірка матиме на заході те, що зробить на сході. // Політика і час. – 2005. – № 2. – С. 38-46.
376. Зика В. Договор об избежании двойного налогообложения в Чешской Республике // Предпринимательская деятельность в Чешской Республике. 2005/2006. – Прага: G plus G, s.r.o., 2006. – С.127-129.
377. Кіцила Л.Ю. Труднощі й здобутки Чеської Республіки на шляху до Європейського Союзу (1996-2000) // Вісник Львівського університету ім. Івана Франка. Серія: Міжнародні відносини. Вип. 9. – Львів, ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. – С. 70-79.
378. Кіш Є. Геополітичні наслідки інтеграції країн Центральної Європи в Європейський Союз // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Вип. 12. – Ужгород: СМТ „Вісник Карпат”, 2005. – С.18-24.
379. Клаус В. Десять заповідей чеської реформи // Голос України. – 1994. – 13 квітня.
380. Ковальова О. Інтеграційні стратегії країн Центральної та Східної Європи на сучасному етапі розширення Євросоюзу // Розширення ЄС. Аналітичний щоквартальник. – 2003. – № 1. – С. 20-37.
381. Ковальова О. О. Стратегія євроінтеграції: як реалізувати європейський вибір України. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. – 340 с.
382. Коровицина Н.В. Самая „бархатная” революция. „Чешский человек ” на фоне общественных перемен // Славяноведение. – 2000. – № 3. – С. 18-34.
383. Костюк Б. Самміт „Україна – ЄС” // Український журнал (Прага). – 2006. – № 1. – С. 32-33.

384. Кредісов В. Шлях України до Європейського Союзу. Тільки через вирішення проблем малого та середнього підприємництва // Економіст. – 2003. – № 2. – С. 22-24.
385. Кухарська Н. Експортно-імпортна політика України: роки незалежності // Регіональна економіка. – 2005. – № 1. – С. 32-40.
386. Кухарська Н. Експортно-імпортна політика України: роки незалежності (продовження) // Регіональна економіка. – 2005. – № 3. – С. 57-66.
387. Лемак В.В. Державно-правова реформа в Чехословаччині в умовах постсоціалістичної модернізації й поділу федерації. – Ужгород: Ліра, 2002. – 248 с.
388. Леоншієва Я., Більнин І. Українська міграція до ЧР: вчора та сьогодні // Український журнал (Прага), 2006. – № 3. – С. 18-19.
389. Литвин В. Україна: Європа чи Євразія? – К.: М.–Терра, 2004. – 512 с.
390. Лоссовський І., Оскач М. Як форум політичного діалогу. 10 років участі України в діяльності ОБСЄ: Деякі підсумки та основні пріоритети // Політика і час. – 2002. – № 2. – С. 30-36.
391. Макаренко Є. Проблеми стратегічного партнерства України як чинник зовнішньої політики // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Випуск 12. – Ужгород: Вісник Карпат, 2005. – С.24-33.
392. Максименко І. Особливості формування „східного” розширення ЄС // Співпраця ЄС та України. Аналітичний щоквартальник. – 2003. – № 3. – С. 27-34.
393. Мартинов А. Ю. Європейський Союз у сучасній системі міжнародних відносин // Україна в міжнародних відносинах з країнами-членами Європейського Союзу. Анотована історична хроніка / Мельникова І.М., Горенко О. М., Мартинов А.Ю., Нікіфорук Д.І. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2001. – С. 5-13.
394. Мартинов А.Ю. Формування та еволюція основних принципів і напрямів зовнішньої політики України // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Вип. 10: Міжвідомчий збірник наукових

- праць/ Відп. ред. С.В. Віднянський. – К.: Ун-т історії України НАН України, 2001. – С. 22-32.
395. Матвеев С. Європейський вибір України: Хроніка подій // Політика і час. – 2001. – № 1. – С. 89-91.
396. Мельникова І.М. Біля джерел формування зовнішньої політики суверенної української держави // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Випуск 5: Відп. Ред. С.В. Віднянський. – К.: Ін-т історії України НАН України, 1995. – С. 5-30.
397. Мельникова І.М., Мартинов А.Ю. Розвиток відносин України з країнами Центральної та Південної Європи (90-ті роки ХХ ст.) // Україна і Європа (1990-2003 рр). Частина 1. Україна в міжнародних відносинах з країнами Центральної та Південно-Східної Європи. Анотована історична хроніка / Мельникова І. М., Євсеєнко І. В., Знамянська М.В., Мартинов А.Ю., Нікіфорук Д.І. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2001. – С. 5-44.
398. Мельникова І. М., Мартинов А.Ю. Україна в новому геополітичному устрої Центральної та Південно-Східної Європи (90-ті роки ХХ століття) // Міжнародні зв'язки України: Наукові пошуки і знахідки. – Вип. 10: Міжвідомчий збірник наукових праць / Відп. ред. С.В. Віднянський. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2001. – С. 95-110.
399. Мельников П. Культура чехов и словаков во второй половине ХХ века (1945-2000 гг.) // Чехия и Словакия в ХХ веке. Очерки истории. – М.: Наука, 2005. – С. 430-481.
400. Мерзляк А. Іноземні інвестиції в контексті інтеграції України до ЄС // Економіка України. – 2003. – № 7. – С. 84-89.
401. Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Вип. 7: Міжвідомчий збірник наукових праць / Відп. ред. С.В. Віднянський. – К.: Ін-т історії НАН України, 1998. 239 с.

402. Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Вип. 10: Міжвідомчий збірник наукових праць / Відп. ред. С.В. Віднянський. – К.: Ін-т історії НАН України, 1998. 305 с.
403. Милованов В. С. Чехия // Центрально-Восточная Европа во второй половине XX века. В трех томах. Том Третий. Трансформация 90-х годов. Часть II. – М.: Наука, 2002. – С. 304-339.
404. Мітрофанова О. Інтеграційний курс України після Помаранчевої революції // Визвольний шлях. – 2006. – кн. 2 (695). – Річн. 59. – С. 10-17.
405. Мітіряєва С.І. Внесок вченого в дослідження новітньої історії Чехословаччини і Закарпаття // Україна в Європейських міжнародних відносинах. Науковий збірник, присвячений д.і.н., проф., член-кор. НАН України І. М. Мельниковій. – К.: Ін-т історії України НАН України, 1998. – С. 46-50.
406. Моев В. Считают ли Чехию белой вороной на фоне „левого ренесанса” в бывших соцстранах // Литературная газета. – 1994. – 5 октября.
407. Морозов К. Вектори інтеграції // Політика і час. – 2006. – № 9. – С. 30-31.
408. Мостовой Ю., Зленко А. Зовнішня політика повинна працювати на внутрішню // Дзеркало тижня. – 2001. – 20 січня. – С. 5.
409. Мотрук С. Головні напрямки зовнішньої політики Чеської Республіки на рубежі XX –XXI ст. // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Вип. 10: Міжвідомчий збірник наукових праць / Відп. ред. С.В. Віднянський. – К.: Ін-т історії НАН України, 2004. – С. 199-207.
410. Мотрук С. Проблеми національно-культурного відродження українців у Чеській Республіці (кінець 80-90 роки XX ст.) // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Вип. 10: Міжвідомчий збірник наукових праць / Відп. ред. С.В. Віднянський. – К.: Ін-т історії НАН України, 1998. – С.218-221.

411. Мразова Л. Инвестиционные поощрения в Чешской Республике // Предпринимательская деятельность в Чешской Республике. 2005/2006. – Прага: G plus G , s.r.o., 2006 – С. 89-91.
412. Нариси з історії дипломатії України. – К.: Альтернативи, 2001. – 736 с.
413. Новій Україні – нову зовнішню політику (з круглого столу) // Політика і час. – 2005. – № 2. – С.47-59.
414. Новій Україні – нову зовнішню політику (з круглого столу) // Політика і час. – 2005. – № 3. – С.12-24.
415. Палата Л. Реальність відстаней // Український журнал (Прага). – 2005. – № 3. – С. 13.
416. Пашков М., Чалий В. Україна і розширення ЄС: проблеми, наслідки, перспективи // Дзеркало тижня. – 2001. – 17 листопада.
417. Петров Г., Санецкі П., Соскін О., Терська П. Перспективи інтеграції країн Центральної і Східної Європи в Європейський Союз // Економічний часопис. – 1999. – № 3. – С. 15-20.
418. Подключников М. По всем показателям – в хвосте // Правда. – 2000. – 4-7 февраля.
419. Предпринимательская деятельность в Чешской Республике. 2005/2006. – Прага: G plus G , s.r.o., 2006. – 250 с.
420. Приходько В. Вплив парламентських виборів 2002 р. у Чехії та Словаччині на Центрально-Східну Європу // Carpatica–Крпатика. Випуск 19. Історія і культура Карпат (до десятиріччя утворення НДІ Карпатознавства). – Ужгород: УжНУ, 2002. – С. 334-335.
421. Приходько В. „Нижна революція” в Чехословаччині та формування нової внутрішньої і зовнішньої політики країни. – Ужгород: ГРРВВКІ, 1999. – 96 с. +12 вкл.
422. Продвижение изделий на рынок (оценка соответствия) в Чешской Республике после ее вступления в Европейский Союз // Предпринимательская деятельность в Чешской Республике. 2005/2006. – Прага: G plus G , s.r.o., 2006. С. 164-166.

423. Проноза В.В., Сюсько І. М. Співробітництво України з державами Центрально-Східної Європи: регіональний аспект економічної інтеграції (90-ті роки) // Україна в європейських міжнародних відносинах Науковий збірник. – К.: Ін-т історії України НАН України, 1998. – С. 117-139.
424. Пустовойт О. До питання про середньострокову перспективу розвитку економіки України // Економіка України. – 2005. – № 7. – С.42-48.
425. Рандлова Н. Каким образом влияет новый закон о занятости на трудоустройство иностранцев // Чешская торговля и предпринимательство (Прага). – 2005. – № 07-08. – С. 32.
426. Расширение ЕС на восток: Предпосылки, проблемы, последствия / Ин-т мировой экономики и международных отношений. – М.: Наука, 2003. – 344 с.
427. Регіональна політика в країнах Європи. Уроки для України. Київський центр Інституту Схід–Захід. - К.: Логос, 2000. – 274 с.
428. Регіональна політика ЄС після його розширення / Аналітичні оцінки // Міжнародний семінар. Національний інститут стратегічних досліджень (Закарпатський філіал). - Ужгород: Ліра, 2004. – 242 с.
429. Розширення Європейського Союзу: вплив на відносини України з Центральноєвропейськими сусідами / Інститут регіональних та євроінтеграційних досліджень „Євро регіон Україна”. – К.: К.і.с., 2004. – 60 с.
430. Ромбальд В. Соглашение о поддержке и охране инвестиций // Предпринимательская деятельность в Чешской Республике. 2005/2006. – Прага: G plus G , s.r.o., 2006. С. 82-84.
431. Рудич Ф. Магістральні вектори зовнішньої політики України // Віче. – 2001. № 9. – с. 24-43.
432. Рудич Ф.М. Момент істини. Трансформація політичних та економічних структур в країнах Центральної та Східної Європи // Нова політика. – 1995. – № 6. – С. 32-37.

433. Руснак І. У процесі воєнної реформи. Стратегічні завдання поступової інтеграції України в НАТО: практичний вимір // Політика і час. 2003. – № 11. – С. 9-13.
434. Рябінін Є. Місце європейського вектора у зовнішній політиці України // Наукові записки інституту політичних і етнонаціональних досліджень. – К., 2005. – Вип. 27. – С. 252– 259.
435. Рябчук М. Кінець української „багатовекторності”? // Сучасність. – 2002. – № 12. – С. 58-83.
436. Салана Х. „Особые отношения” Украины и НАТО // Киевские ведомости. – 1996. – 12 апреля.
437. Семенова Й. Внешняя торговля Чешской Республики в 2004 году // Вишеградская группа – ваш партнер. - Прага: PR Agency, 2005. – С. 105-110.
438. Семенова Й. Внешняя торговля Чешской Республики в 2004 году // Предпринимательская деятельность в Чешской Республике. 2005/2006. – Прага: G plus G , s.r.o., 2006. С. 33-34.
439. Семенова Й. Каково состояние внешней торговли Чешской Республики после вступления в Европейский Союз? // Чешская торговля и предпринимательство. – 2005. – № 01-02. – С. 6-9.
440. Сіліна Т. Наша Прага ще попереду // Дзеркало тижня. 2002. – 23-29 листопада.
441. Собко В. Входження України до НАТО – гарантія реалізації національних інтересів держави // Економічний часопис XXI. – 2006. – № 12. – С.40-41.
442. Стативка Я. Чехія–Словаччина: наявність двосторонніх відносин // Політика і час. 2006. № 3. – С. 3-9.
443. Страны Центральной и Восточной Европы на пороге XXI века: Пробл. – темат. Сб. / РАН. ИНИОН. Центр. – Науч. – информ. Исследование глобальных и региональных проблем / Редколл. Вып.: Шаншиева Л.Н. – отв. ред. и др. – М., 1999. – 164 с.

444. Стратегія соціального і економічного розвитку України (2004-2015 рр.): „Шлях європейської інтеграції” / Автор. Кол. Гальчинський А.С., Гаєць В.М. (та ін.). – К.: 2004. – 416 с.
445. Страшнюк С.Ю., Пугач Є.П. Політичні кризи та антитоталітарні рухи в країнах Східної Європи (50-80-ті роки ХХ століття). – Харків: ХНУ, 1998. – 392 с.
446. Україна в європейських міжнародних відносинах. Науковий збірник / Відп. ред. С.В. Віднянський. К.: Ін-т історії України, 1998. – 526 с.
447. Україна в міжнародних відносинах ХХ століття / За редакцією проф. Машка Я.Й. – Львів: Світ, 2004. – 332 с.
448. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і практичний аспекти. Монографія / [Авторський колектив: Ф.М.Рудич (керівник), Р.В. Балабан, О.П. Дуров та ін.]; Міжрегіональна академія управління персоналом; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. – К.: МАУП, 2002. – 487 с.
449. Україна і Європа (1990-2000 рр.). Частина 1. Україна в міжнародних відносинах з країнами Центральної та Південно-Східної Європи. Анотована історична хроніка / Мельникова І.М., Євсеєнко І.В., Знаменська М.В., Мартинов А.В., Нікіфорук Д.Д. – К.: Ін-т історії України, 2001. – 308 с.
450. Україна і Європа (1990-2000 рр.). Частина 2. Україна в міжнародних відносинах з країнами-членами Європейського Союзу. Анотована історична хроніка / Мельникова І.М., Горенко О.М., Мартинов А.В., Нікіфорук Д.Д. – К.: Ін-т історії України, 2001. – 123 с.
451. Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки – 2005. / За ред. О.С. Власюка. – К.: Знання України, 608 с.
452. Український Peter Gabriel та його „ВВ” (інтерв’ю з керівником гурту „Воплі Водоплясова” Олегом Скрипкою) // Український журнал (Прага). – 2005. – № 4. – С.24-25.
453. Устич І. Регіональний розвиток і транскордонне співробітництво у європейських міжнародних відносинах // Науковий вісник

- Ужгородського університету. Серія: історія, Випуск 112. – Ужгород: СМП „Вісник Карпат”, 2005. – С. 51-55.
454. Устич С. У русі успішного співробітництва // Політика і час. – 2001. – № 3. – С.3-7.
455. Федурця В.П. Зміни в територіальній структурі зовнішньої торгівлі Чеської Республіки після вступу до європейського Союзу // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. пр. – Вип. 2 (45). – К.: 2005. – с.108-111.
456. Федурця В. П. Реалізація Чеською Республікою Асоційованої угоди з Європейським Союзом: досвід для України // Науковий вісник ужгородського університету. Серія: Економіка. – Вип. 13 /Ред.кол.: член-кор. НАН України В.П. Мікловда (відп. ред.) та ін. – Ужгород: УжНУ – Ліра. – С. 61-66.
457. Файтахова Г. Туризм является важной составной частью чешской экономики // Чешская торговля и предпринимательство (Прага). – 2005. – № 03-04. – С.26-30.
458. Фомін С. „Європейський вибір” України без „українського вибору” ЄС // Політика і час. – 2002. – № 11. – С. 61-66.
459. Харбар І. Довгий шлях до своєї Праги: Євроатлантична інтеграція – головна мета зовнішньої політики України // Політика і час. – 2002. – № 7. – С.35-42.
460. Хонин В.Н. Теория международных отношений. Общая часть. – К: Академ – Прес, 2005. – 456 с.
461. Хроніка громади // Пороги (Прага). – 1994. – № 2. – С. 3.
462. Хроніка громади // Пороги (Прага). – 1994. – № 4. – С. 2.
463. Хроніка громади // Пороги (Прага). – 1995. – № 1-2. – С. 3.
464. Цендера Н. „Мама – на Вкраїні, а тато – на Чехах” // Віче. – 2006. № 19-20. – С. 50-51.
465. Центральна-Восточная Європа во второй половине XX века. В трех томах. Том Третий. Трансформации 90-х годов. – Часть I. - М.: Наука, 2002. – 461 с.

466. Центрально-Восточная Европа во второй половине XX века. В трех томах. Том Третий. Трансформации 90-х годов. – Часть II. – М.: Наука, 2002. – 464 с.
467. Чалий О.О. Європейська інтеграція України: партнерство чи асоціація? // Державне управління в умовах інтеграції України в Європейський Союз. Матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю (29 травня 2002, Київ). – Т.1. – К.: Вид-во УЖДУ, 2002. – С. 3-6.
468. Чемодуров О. Зовнішні джерела фінансування модернізації українських підприємств // Економіка України. – 2005. – № 9. – С. 54-61.
469. Чермакова Г. Рост туризма продолжается и в 2005 году // Чешская торговля и предпринимательство. – Прага, 2005. – № 03-04. – С. 30.
470. Чернишук В. Творчість у русі або проект „З чого почати формування іміджу України” // Український журнал (Прага). – 2005. – № 4. – С. 22.
471. Черноусенко О. Партнерство Україна – НАТО: еволюція розвитку // Політика і час. – 2003. – № 10. – С. 3-7.
472. Чесаны С. Какова была динамика ВВП? // Чешская торговля и предпринимательство. – Прага, 2005. – № 03-04. – С. 2-7.
473. Чеські „помаранчі ”– трохи запізнілі, та все ж... // Український журнал (Прага). – 2005. – № 1-2. – С. 5.
474. Чеська Республіка – ваш партнер Україна. – Прага, 2002 /2003. – 90 с.
475. Чехия и Словакия в XX веке. Очерк историка. В двух книгах. – Книга 2. – М.: Наука, 2005. – 558 с.
476. Шимов Я. В. „Опозиционный договор” между Чешской социал-демократической партией и Гражданской демократической партией и его роль в новейшей политической истории Чехии (1998-2000 годы) // Проблемы славяноведения в трудах молодых ученых. – Вып. первый. – М.: Наука, 2003. – С. 192-194.
477. 60 х 7 хвилин українських закусок (Інтерв'ю з чеським режисером і сценаристом Мартином Магдалом) // Український журнал (Прага). – 2006. – № 2. – С. 10-11.

478. Шлоссер Ш. Рост валового внутреннего продукта в Чешской Республике в 2004 году // Вишеградская группа – ваш партнер. – Прага: PP Agency, 2005. – 142 с.
479. Шлоссер Ш. Рост валового внутреннего продукта в Чешской Республике в 2004 году // Предпринимательская деятельность в Чешской Республике 2005/2006. – Прага: G plus G , s.r.o., 2006.– С. 37-39.
480. Шпакович О. Правові засади співробітництва України з Євросоюзом // Віче. – 2006. – № 19-20. – С. 17-19.
481. Штребова Л., Еникова М. ЧР и ее членство в международных экономических организациях // Предпринимательская деятельность в Чешской Республике 2005/2006. – Прага: G plus G , s.r.o., 2006.– С.47-52.
482. Щербакова Ю. А. Чешская Республика и НАТО // Страны Центральной и Восточной Европы на пороге XXI века. – М.: ИНИОН РАН, 1999. – 164 с.
483. Яреш Я. Продвижение изделий на рынок (оценка соответствия) в Чешской Республике после ее вступления в Европейский Союз // Предпринимательская деятельность в Чешской Республике 2005/2006. – Прага: G plus G , s.r.o., 2006.– С. 184-186.
484. Яснюк В. Міфи та реальність щодо НАТО і переваги членства України в Альянсі // Економічний часопис. – 2006. – № 1-2. – С. 33-38.
485. Bálek A. Vybrané problémy a souvislosti budoucího ekonomického vývoje České Republiky // Pohledy. – 1998. – № 2-3. – S. 21.
486. Bauer J. Kdo za nás rozhoduje. Pravdivé skutečnosti o zákulisním boji ČSSD a ODS. – Praha: Saga, 1998. – 223 s.
487. Beneš P. Česká koruna pod tlakem spekulace // Bankovníctví. – 1997. – № 13. – S. 27.
488. Bespečnostní politika České Republiky. – Praha: s.r.o., 1998. – 238 s.
489. Chvojka P. Stabilita, rovnováha a rust // Bankovníctví. – 1999. – № 6. – S. 7-9.

490. Černoch P. Cesta do EU: Východní rozšíření Evropské unie a Česká Republika v období 1990-2004. – Praha: Linde, 2003. – 159 s.
491. Česko: občianski demokrati vyhrali remizu // Trend. – 2006. – № 22. – S. 10.
492. Česká Republika – na cestě ke vstupu do EU // Studie Světové banky. – Praha, 1999. – S. 140-155.
493. Československo v letech 1968-1990 // Aktualne otázky historie. Zborník / Zodpov. Redaktor Gal F. – Banská Bystrica: Metodický centrum, 1993. – 224 s.
494. Dunčák B. Deset let zahraniční politiky České Republiky // Listi SFPA. – 2003. – januar–februar. – S. 21-23.
495. Ekonomika České Republiky v novém prostoru Evropské Unie / Tomáš Chalík, Jana Marková (edd.). – Praha: G plus G., 2004. – 182 s.
496. Jelinek P. Jak dál s českou rozvojovou spoluprací? // Mezinárodní politika. – 2004. – № 1. – S. 8-10.
497. Grégr M. Úvod // Export 2002. – Praha: G plus G., s.r.o., 2003. – 216 s.
498. Hackl M. Jaderne zbraně v ČR již byly // Lidové noviny. – 1996. – 30 října.
499. Had M., Urban L. Evropská společenství. První pilíř Evropské Unie. – Praha: Nadas AEGH, 1997. – 155 s.
500. Hadl V., Hřích J., Khol R.R., Pavlík P. Česká zahraniční politika před vstupem do Evropské Unie // Mezinárodní politika. – 2002. – № 1. – S. 9-11.
501. Kavan J. Zahraniční politika České Republiky // Mezinárodní politika. – 1998. – № 9. – S. 4-6.
502. Kmec V., Nad' M. Nová bezpečnostní situace Slovenska po rozšíření NATO // Mezinárodní politika. – 1999. № 4. – S. 17-20.
503. Konečný V. Ruský pohled na Ukrajinu // Mezinárodní politika. – 1997. – № 4. – S. 4-6.
504. Kotyk V. Česká Republika a Ukrajina // Mezinárodní politika. – 1997. – № 4. – S. 4-6.

505. Kotyk V. Česko – ruské vztahy v kontextu středoevropské politiky Ruska // Mezinárodní vztahy. – 1997. – № 2. – S. 22-30.
506. Kotyk V. Vstup České Republiky do NATO – a co dal? // Mezinárodní politika. – 1994. – № 4. – S. 14-17.
507. Kotik V. Základní momenty a faktory rozpadu sovětského bloku // Mezinárodní vztahy. – 1994. – № 4. – S. 59-72.
508. Kračálová S. Valné shromáždění: mezinárodní politika možného // Mezinárodní politika. – 2004. – № 1. – S. 11-12.
509. Krejčí O. Mezinárodní politika. – Praha: Victoria Publishing, 1997. – 512 s.
510. Kučera R. Jak dál naložit se stranickým systémem v České Republice // Střední Evropa. – 2000. – Č. 9. – S. 5-6.
511. Kučerová I. Politická ekonomie východního rozšíření Evropské Unie // Mezinárodní politika. – 2004. – № 1. – S. 23-25.
512. Lukášek L. Pohled na NATO z jiné stránky // Mezinárodní politika. – 1999. – № 4. – S. 13-14.
513. Lunák P. NATO – konfliktne společenství bez alternativy. Aliance v průřezu půlstoletí // Mezinárodní politika. – 1999. – № 4. – S. 6-8.
514. Matějka D. Proč NATO. – Praha, 1997. – 72 s.
515. Milníky piatich rokov: CEFTA // Pravda. – 1997. – 17 septembra.
516. Nikolski V. Současné postavení české ekonomiky // Mezinárodní politika. – 1999. – № 4. – S. – 9-10.
517. Novotni J. Spolupráce Visegrádských zemi ve vojenské oblasti // Mezinárodní politika. – 1994. – № 4. – S. 98.
518. Otto P. Obranný průmysel ČR v minulosti a dnes // Lidové noviny. – 1998. – 7 prosinca.
519. Ozadovskij A. Ukrajina a evropské integrace // Mezinárodní politika. – 1997. – № 4. – S. 7-9.
520. Pick O. Uskutečnění původních priorit české zahraniční politiky // Mezinárodní politika. – 2004. – № 1. – S. 6-8.
521. Pehe J. Suvislosti domácí a zahraniční politiky // Mezinárodní politika. – 1998. – № 1. – S. 6-7.

522. Perspektivy české zahraniční politiky. (Rozhovor Mezinárodní politiky s ministrem zahraniční věci ČR Cyrilem Svobodou // Mezinárodní politika. – 2004. – № 1. – S. 4-6.
523. Pezl K. Česká Republika – člen NATO // Mezinárodní politika. – 1999. – № 4. – S. 4-5.
524. Proč NATO / Sestavil Matějka D. – Praha, 1992. – 72 s.
525. Proks P. Konec jednoho experimentu (krize a pad totalitarného režimu v Československu 1968 – 1989). – Praha: Panorama, 1991. – 21 s.
526. Sesity Ústavu pro soudobé dejny AV ČR. – Svazky 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7. – Praha: USD ČSAV (1990-1992 R. R. – USD ČSD ČSAV). – 1992-1995. – 150 s.
527. Sjusko I., Usttič I. Ukrajina a ropa // Mezinárodní vztahy. – 1999. – № 4. – S. 45-58.
528. Sommer M., Túnna L. K transformaci české ekonomiky po deseti letech // Finance a úver. – 1999. – № 12. – S. 691-692.
529. Šedivy J. Stav české zahraniční politiky a její výhledy pro rok 1998 // Mezinárodní politika. – 1998. – № 1. – S. 4-8.
530. Šlosarčík I. Přejchodna období jako nástroj flexibility při rozšiřování Evropské Unie // Mezinárodní vztahy. – 2004. – № 1. – S. 50-69.
531. Tilova K. Ukrajinci – novodobí otroci // Lidové noviny. – 2006. – 17 srpna.
532. Transformacé České společenství. 1989–1995 / Šufarikova V. a K. – Brno, 1996. – 268 s.
533. Ukraina – geopolitický fenomén bez precedentu // Mezinárodní politika. – 1997. – № 4. – S. 1-3.
534. Vikolski V. Současné postavení české ekonomiky // Mezinárodní vztahy. – 2004. – № 1. – S. 16-17.
535. Winkler J., Pánek J. Rozšíření CEFTA: malé krůčky, nebo velký skok? // Mezinárodní politika. – 1994. – № 4. – S. 24-28.
536. Zahraniční politika ČR v roce 2001 // Mezinárodní politika. – 2002. – № 1. – S. 1-3.

537. Zelenko H. Vst'ahy Ukrajiny s krajinami višegrádskej skupiny v období postkomunistickej transformácie // Slovensko – české vzťahy v kontexte strednej Európy. – Bratislava: Veda, 2005. – S. 449-454.
538. Zilinskyi B. Ukrajinci v Čechah a na Moravé (1894) 1917–1945(1994). – Praha: K-egem, 1995. – 130 s.
539. Zukal J. Největši společnosti v Europe // Mezinárodní politika. – 1997. – № 4. – S. 28-29.

VIII. Підручники та посібники.

540. Бойко О. Д. Історія України. Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2006. – 699 с.
541. Історія західних і південних слов'ян: ХХ століття / Є.П. Пугач, С.Ю. Страшнюк, Р.М. Постоковський та ін. – Харків: Око, 1998. – 464 с.
542. Історія південних і західних слов'ян / За ред. І.М. Гранчака, А.Ф. Кізченка, В.П. Чорнія. – К.: Вища школа, 1987. – 438 с.
543. Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Л. Зашкільняка. – Львів: ЛНУ ім. Франка, 2001. – 660 с.
544. Новітня історія України (1990-2000). Підручник для студентів історичних спеціальностей вищих навчальних закладів / А.Г. Слосаренко, В.І. Гусев, В.П. Дрожжин та ін. – К.: Вища шк., 2000. – 663 с.

IX. Автореферати

545. Герасимук Т.Ф. Країни Центральної Європи в політиці Європейського Союзу (1989-2004 рр.). Авторе. дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. – К.: Інститут історії України, 2005. – 23 с.
546. Кіцила Л.Ю. Реалізація курсу Чеської республіки на інтеграцію до Європейського Союзу. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2004. – 18 с.

547. Мороз Д.О. Формування системи багатостороннього співробітництва країн–членів Вишеградської четвірки (1991-2004 рр.). Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук . – К.: НУ „Кієво-Могилянська Академія”, 2006. – 20 с.
548. Федурця В.П. Система регулювання зовнішньоекономічних зв’язків у Чеській Республіці: досвід організації для України. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – Ужгород: УжНУ, 2006. – 20 с.

